

Crnogorski glasnik

GODINA XVIII. _ BROJ 103. _ SIJEČANJ-VELJAČA / JANUAR-FEBRUAR _ 2017.

POLA STOLJEĆA STVARALAŠTVA DIMITRIJA POPOVIĆA

TRADICIONALNO BLAGDANSKO DRUŽENJE U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

Izvor: www.nacionalne-manjine.info

U organizaciji **Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Predstavnik crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije** u Crnogorskom domu u Zagrebu 3. 1. 2017. održano je tradicionalno druženje Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore u okviru novogodišnjih i božićnih blagdana.

Tradicija da se u Dom na ovakva druženja donosi i ove godine rezultirala je prebogatom trpezom na kojoj su se našli i brojne crnogorske delicije kako slane tako i slatke, pogotovu crnogorska pića- vino, loza, šljivica... Bio je tu i APERITIV BAR u aranžmanu Milke Babović.

Brojni posjetioci uzvanici i gosti učinili su da je Crnogorski dom bio prepun, ali ne i tijesan. Ugodno atmosfera uz pjesmu i razgovor potrajala je više sati, a u njoj su uživali i službeni predstavnici Grada Zagreba izaslanici gradonačelnika koji već tradicionalno prisustvuju ovo druženju.

ŠTO JE ŠTO

ZAGREB	
Tradicionalno blagdansko druženje u Crnogorskom domu u Zagrebu	3
NOVOSTI	
Imenovanje člana Savjeta za nacionalne manjine	4
Memorandum o suradnji u području zaštite i očuvanja podvodne kulturne baštine	5
SPECIJAL - TRIBINA	
Tribina - Priroda Crne Gore	6
PRAZNIK POLITOLOŠKE MISLI III.	
Dubinska kritika ideologije - prof.dr.sc. Dragutin Lalović	11
SPLIT	
Cetinjska noć u Splitu	13
ZAPISNIK	
Zapisnik sa 11. sjednice Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba	14
KULTURA I UMJETNOST	
Polu stoljeća stvaralaštva Dimitrija Popovića	15
Retrospektiva - Dimitrije Popović	17

O slici - Njegošev portret - i skulpturi - u slavu Njegoševе misli - dr.sc. Goran Sekulović	21
Ambasador Republike Hrvatske posjetio Ministarstvo kulture Crne Gore	24
Počasna nagrada Nataša Rašović	24
DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU	
Ljetopis popa Dukljanina i rafting Tarom u zimskom periodu	25
Filmovi Aleksandra Ilića i Nikole Jovičevića	26
KRATKA PRIČA	
Perje i kreda - Milisav Popović	27
Pršut - Suzana Krunic-Šegvić	29
KOMENTAR	
Apel za spas prosvjetnog rada	30
Vijekovi za državu a sat za pepeo	31
CRNOGORSKI VLADARI	
Crnogorske dinastije - Đurađ I.	32
IN MEMORIAM	
Nada Škoko	38
Predrag Matvejević	39
LIJEPA RIJEČ	
Kako da krenem - Kažun u polju	40
CRNOGORSKA TRPEZA	
Ukusi Crne Gore	41

Izdavači: **NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA**, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr, montenegro@net.amis.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
 * Za izdavače: Danilo Ivezic i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo Ivezic, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada/Tiraža 1000
 Glasilo je sufinancirano iz državnog proračuna Republike Hrvatske putem Savjeta za nacionalne manjine, iz proračuna Zagrebačke županije putem Predstavnik crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije i proračuna Grada Zagreba putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Pozivamo Crnogorkе, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

IMENOVANJE ČLANA SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE RH

DANILO IVEZIĆ, predstavnik crnogorske nacionalne manjine, imenovan je članom Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, „iz reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika“, dana 19. siječnja 2017.

Rođen je 1955. u Kolašinu (Crna Gora). Osnovnu školu i Gimnaziju završio je u mjestu rođenja.

Fakultet političkih nauka upisao je 1973. godine u Zagrebu, gdje je i diplomirao 1977.

Dvadeset jednu godinu je proveo u prosvjeti, radeći na poslovima izvođenja nastave (kao profesor), organizacije i planiranja.

Šest godina je obavljao poslove kontrole i nadzora u privatnoj tvrtki, a zadnjih deset godina radi kao tajnik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Dugogodišnji Glavni i odgovorni urednik *Crnogorskog glasnika* (od 2001.-2009.). Autor knjige *Kronika NZCH 1991-2011* (NZCH i Skener studio - 2012.), *Vrijeme je da se krene* (Predstavnik CNM Zg županije, Skener studio -2016.); jedan od autora knjige *Crnogorski sveci slave i običaji* (NZCH-2005.). Urednik knjiga: *Nikola Lopičić Moja zemlja-pripovijetke* (NZCH-2006.); *Mijat Šuković Novovjekovna država Crna Gora, stvaranje razvoj i iskušenja* (Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba-2006.); *Sava Bogdanović i Ivan Cifrić Crnogorci u Hrvatskoj* (Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba-2011.); *Božidar Popović Tragovi istine pjesme* (NZCH i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb-2008.); *Marinko Mijović Bio je obilježen zato mu na grobu nema obilježja-aforizmi* (NZCH i Zajednica Crnogoraca Pula-2009.); *Miraš Martinović Antički gradovi snovi i sudbine* (NZCH, Matica crnogorske i Skener studio-2012.); *Jadranka Đurović Vidović Sjećanje na moje i Dišpet, pjesme* (NZCH, Zajednica Crnogoraca Split i Skener studio- 2012.); *Koret na asfaltu- Prva antologija savremne crnogorske ženske poezije* (NZCH i Skener studio- 2013.); *Miraš Martinović Povratak u Aleksandriju* (NZCH, Skener studio 2015.); *Biserka Glasnović Pun ruksak oblutaka* (NZCH, Skener studio 2015.); *Miraš Martinović Drugoga sunca luče* (Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, NZCH i Skener Studio- 2016.). Član redakcije dvotomnog izdanja *Život i djelo Vladislava Brajkovića* (NZCH, HGD CG i Bokeljska mornarica 809, Kotor-2005.) i knjige *Stanko Roganović i Marko Špadijer Diplomatska poslanstva u*

knjaževini i kraljevini Crnoj Gori (NZCH- 2002.) i jedan od priređivača zbornika *Lovćen Njegoš Meštrović* (NZCH i Matica crnogorska-2004). Autor je većeg broja prikaza, osvrti i recenzija.

U periodu od 2001. do 2003. godine bio je predsjednik Udruženja Crnogoraca Zagreba „Luča“. Od 2003. do 2005. izbran je za predsjednika Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb. U dva mandata je biran za člana Predsjedništva NZCH, u jednom mandatu obavljao je funkciju Tajnika NZCH, a od 2015. godine obavlja funkciju Predsjednika NZCH.

Jedan od nositelja projekta Dani crnogorske kulture i neposredni realizator brojnih programa od organizacije izložbi, književnih predstavljanja, Dana crnogorskog filma, muzičkih događanja i koncerata, do manifestacije Lučindanski susreti koje organizira od samog početka.

Član je Međuvladinog mješovitog odbora za provođenje Sporazuma o zaštiti prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine u RH i hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori; i član Upravnog odbora projekta IPA 2012- Podrška vijećima nacionalnih manjina na lokalnoj razini.

MEMORANDUM O SURADNJI U PODRUČJU ZAŠTITE I OČUVANJA PODVODNE KULTURNE BAŠTINE

Izvor: Središnji državni portal - Ministarstvo kulture RH

U Ministarstvu kulture u srijedu, 25. siječnja 2017. godine, ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek i ministar kulture Crne Gore Janko Ljumović potpisali su Memorandum o suradnji u području zaštite i očuvanja podvodne kulturne baštine između Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Ministarstva kulture Crne Gore, koji predstavlja značajan korak u produbljivanju bilateralne suradnje u područjima od zajedničkog interesa.

„Memorandum koji je potpisan danas primjer je konkretnog projekta suradnje, na temelju Ugovora o suradnji u području kulture između Republike Hrvatske i Crne Gore iz 2008. godine. Ovim je Memorandumom pokrenut niz kulturnih tema koje povezuju Hrvatsku i Crnu Goru, a posebno je usmjeren specifičnom području suradnje, zaštiti i očuvanju podvodne kulturne baštine“, rekao je nakon potpisivanja Memoranduma ministar kulture Crne Gore Janko Ljumović.

„Dotaknuli smo se različitih tema, od pitanja baštine do potpisivanja Memoranduma koje je na tragu želje da se uspostavi čvršća suradnja, ali i suradnja u okviru UNESCO-a na dosadašnjim, ali i budućim zajedničkim nominacijama. S obzirom na mogućnosti zajedničkog sudjelovanja u pripremama projekata iz europskih fondova te pripremu različitih prekograničnih projekata, ovo je iznimna prilika za bolje pozicioniranje obiju zemalja, kako u dijelu očuvanja baštine tako i u svim ostalim područjima umjetnosti i suvremenog stvaralaštva“, istaknula je ministrica kulture dr. sc. Nina Obuljen Koržinek.

Razgovaralo se i o višenacionalnoj nominaciji *Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici*, koje je Republika Hrvatska zajedno s Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Srbijom upisala na Popis svjetske baštine UNESCO-a, kao projektu koji je rezultat petogodišnje kontinuirane stručne i zajedničke suradnje. Hrvatska je zajedno s Crnom Gorom i Italijom dio višenacionalne nominacije pod nazivom *Obrambeni sustav Republike Venecije u razdoblju od 15. do 17. stoljeća*, koja se nalazi u zadnjoj fazi evaluacije i upisa na Popis svjetske baštine UNESCO-a.

Teme razgovora ovog bilateralnog susreta obuhvatile su i mnoga bitna pitanja kulturne suradnje poput književnih prijevoda i izdavaštva, dramske i glazbene umjetnosti te kazališne suradnje, likovne umjetnosti, muzejske djelatnosti i suradnje na drugim područjima kulture. Crna Gora i Republika Hrvatska imaju velik potencijal za raznovrsne projekte, intenzivne i bliske kulturne veze, kako umjetnika tako i mnogih kulturnih i državnih institucija, udruga

i pojedinaca.

Istaknuta je dosadašnja dobra suradnja u kazališnim i filmskim projektima i brojnim koprodukcijama, projektima suradnje u području izdavaštva, izdanjima hrvatskih autora u Crnoj Gori i crnogorskih u Hrvatskoj. Zajednički je interes obiju zemalja i suradnja u pogledu brige o manjinama – hrvatskoj manjini u Boki kotorskoj i crnogorskoj manjini u Republici Hrvatskoj.

TRIBINA - PRIRODA CRNE GORE

Akademik Zlatko Bulić, dipl. biol

Izvor: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Prije pet-šest godina, na jednom susretu u Zagrebu, gospodin Zlatko Bulić obećao je predavanje s temom o prirodi Crne Gore.

Pasionirani istraživač i veliki zagovornik zaštite i očuvanja prirodnih resursa, ljepota i posebnosti Crne Gore od specifičnosti eko sistema, endemskih vrsta biljnog i životinjskog svijeta, do brojnih planinskih vrhova iznad 2000 metara, zadivljujućih kanjona, bistrih rijeka, jezera- svoje obećanje ispunio je 20. 2. 2017. u prepunoj dvorani Crnogorskog doma izlažući temu PRIRODA CRNE GORE- Potencijal, zaštita, ugroženost i valorizacija.

Priču o Crnoj Gori i njejoj prirodi, akademik Bulić začinio je brojnim zanimljivostima, statističkim podacima, fotografijama, te manje poznatim činjenicama, a u nastavku donosimo njegovo izlaganje:

Prošlo je četvrt stoljeća od donošenja Deklaracije o Crnoj Gori kao ekološkoj državi, da li se opet nalazimo na početku realizacije ove ideje, kao nedaleke 1991. godine, kada je ova sjajna ideja na Samitu u Brazilu izazvala veliko interesovanje. Šta se u međuvremenu promijenilo, sigurno je jedino da su prirodne predispozicije i potencijali za neki procenat degradirani pred naletom stihijne antropogenizacije i nedovoljno kontrolisane urbanizacije, a koliko se naš odnos, znači prosječnog građanina u Crnoj Gori promijenio, dovoljno govori diskrepanca između univerzalnih prirodnih vrijednosti i nemogućnošću ljudi sa crnogorskih prostora da uvide, afirmišu i racionalno valorizuju to vanserijsko i

neponovljivo bogatstvo.

Na globalnom planu danas su najznačajniji i najzanimljiviji sve intenzivniji naponi za racionalno iskorišćavanje prirodnih potencijala, održivim razvojem, unaprijeđenjem i prezentacijom prirodnih vrijednosti. Crna Gora ako je po nečemu u svojoj slavnoj prošlosti, pa i sada, a nadamo se i u budućnosti poznata, ne samo na Balkanskom poluostrvu, evropskom kontinentu nego i šire, to su svakako njene neosporne i univerzalne prirodne i ukupne kulturne vrijednosti, tj. spona, bogatstvo, raznolikost i mozaičnost prirodne i kulturne baštine na relativno malom prostoru od nepunih 14.000 km². Samim tim je i obaveza države Crne Gore, svih građana, stručnih i naučnih institucija, NVO organizacija i drugih aktera znatno veća u očuvanju, unaprijeđenju, zaštiti i racionalnoj valorizaciji ovih vrijednosti, nego što je to do sada bilo.

Vizija Crne Gore kao ekološke države predstavlja iskonski i civilizacijski iskorak i podršku snažnom opredjeljenju za mir, duh racionalnosti, kulturu življenja, toleranciju, humanost i održivi razvoj. Proglašenjem ekološke države Crne Gore u septembru 1991. godine Skupština Crne Gore je iako se Crna Gora nalazila u vrtlogu balkanskih ratnih previranja na svu sreću, razumno i mudro odredila i trasirala smjernice budućeg razvoja države, koji bi se zasnivao na valorizaciji prirodne i kulturne baštine, kao njenih najvećih vrijednosti, i zasnivao na njenim ekološkim osnovama. U ekološko - ekonomskom smislu taj odnos se izražava

kroz harmoničan razvoj sa prirodom tj. kroz održivi razvoj sa onim stepenom valorizacije koji obezbjeđuje nesmetani i otvoreni ekonomski prostor, sposoban da se uključi u mediteranske, evropske i svjetske integracione procese i prihvati stroge ekološke međunarodne standarde razvoja i odrednice ekološke politike i etike u ukupnom društvenom razvoju. Pionirski koraci realizacije ideje ekološke države definisani su osnovnim elementima strategije ekološke države koji uključuju upoznavanje, unaprijeđenje, zaštitu, strogo kontrolisanu valorizaciju i eksploataciju prirodnih potencijala. Projekat ekološke države Crne Gore podrazumijeva i predviđa uspostavljenje većeg nivoa ekološkog obrazovanja, osposobljavanje i edukaciju stanovništva i uvođenje ekološkog obrazovanja u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama i na fakultetima. S obzirom da se radi o jednom kompleksnom i dugoročnom procesu neophodno je bilo da se već na samom startu (a prošlo je skoro četvrt vijeka) definišu aktivnosti koje bi se sinhronizovano realizovale uz aktivno učesće pojedinaca, vladinih i nevladinih organizacija, stručnih i naučnih institucija koji gravitiraju ekološkim problemima i zaštiti ukupne prirodne i kulturne baštine Crne Gore.

Problemi ugrožavanja prirode postali su univerzalna prijetela pojava savremenog svijeta, pa stoga svaki glas za njeno očuvanje ima snagu opšteg značaja. Crna Gora, iako mala i malo poznata u svijetu, visoko je podigla svoj glas u odbranu prirode ovog dijela planete Zemlje i na najhumaniji način na sebe skreće pažnju Međunarodne zajednice. Zahvaljujući svojoj dobro očuvanoj, raznovrsnoj i izuzetno atraktivnoj prirodi Crna Gora je imala razloge da se deklarise kao Ekološka država. Činjenica je, međutim, da je to i cijena njenog relativno zaostalog privrednog razvoja, ali zbog toga ona nema namjeru da ostane zarobljenik prošlosti (zbog očuvane prirode), već namjerava da te očuvane prirodne vrijednosti plasira kao veliku prednost i zalogu svoje budućnosti. Pitanje je, naravno, kako? Na koji način i sa kojim sredstvima. Konačno, treba reći da je Projekat Ekološke države dugoročan i vrlo skup. Na njemu treba raditi istrajno i generacijski. Turizam je sigurno jedna od privrednih i kulturoloških djelatnosti čijem prosperitetu će najviše doprinisati ekološki dobro očuvana i organizovana država. Što je njena priroda očuvanija, raznovrsnija i atraktivnija, utoliko je značajniji motiv turističkih kreta-

nja i interesantnija destinacija savremenog međunarodnog turizma, a ekološki motivisane turističke destinacije biće sve popularnije u budućnosti. Zbog svog neposrednog kontakta sa domicilnom sredinom turizam može najbolje da afirmiše ideju i stvarnost Ekološke države, ali i da je devalvira, ako se ta ideja u praktičnom životu ne ostvaruje.

Proglašenjem Crne Gore ekološkom državom, opravdano se naglašavaju prirodne i ukupne kulturne vrijednosti Crne Gore i potreba za njihovim trajnim očuvanjem. Uporedo sa naglim porastom naučnog, obrazovnog i kulturnog nivoa stanovništva i opštim povećanjem zainteresovanosti za prirodne i kulturne vrijednosti, stvorena je potreba za postojanjem jedne savremene strategije zaštite prirodne i kulturne baštine Crne Gore, a samim tim i afirmaciju programa, projekata i institucija koje se bave ovom problematikom.

Prirodne vrijednosti i rijetkosti u Crnoj Gori, po svome specifičnom značaju, zaslužuju da im današnji čovjek posveti dužnu pažnju, da ih zaštiti od ugrožavanja, raznih vidova degradacije ili pak potpunog uništavanja i da omogućujući njihovo proučavanje, unaprijeđivanje, čuvanje i zaštitu. Teško je u Evropi a vjerovatno i u svijetu naći manju zemlju sa više različitosti, kontrastnosti, surovosti i ljepote njene prirode, zemlju bogatijeg kulturnog i istorijskog nasleđa na manjem prostoru, zemlju tajni, zemlju pitke vode, kao što je to Crna Gora. Brojni putopisci su bili oduševljeni njenom prirodom, kulturnom baštinom i o tome su ostavili brojne zapise, pjesme, legende, putopise, stručne i naučne priloge i monografije. Poznati istraživač i prijatelj Crne Gore Jozef Holoček je za Crnogorce očaran iskonskom prirodom ove male balkanske i evropske države zapisao *“O kako su bogati ovi siromašni Crnogorci”*.

Crna Gora je planinska i mediteranska zemlja. Njene prirodne vrijednosti predstavljene nizom bisera u raskošnoj prirodnoj riznici od mora pa do najviših planinskih vrhova Durmitora, Komova, Bjelasice, Volujaka, Maglića, Ljubišnje i Prokletija i drugih, su njeno najveće bogatstvo. Raznovrsnost i bogatstvo biodiverziteta Crne Gore po jedinici površine je znatno veće nego u mnogih drugih krajeva Evrope i može se upoređivati samo sa velikim prostorima kakvi su Alpi, Apenini, Kavkaz i drugi. Međutim, srazmjerno relativno maloj površini Crne Gore u odnosu

na druge evropske države ona je sigurno bez premca kao centar raznovrsnosti i bogatstva biodiverziteta pa i drugih prirodnih karaktera. Kao ilustrativan primjer navešćemo planinu Durmitor koja ima nacionalnu i dvojni međunarodnu zaštitu te je registrovano do sada preko 1600 vrsta vaskularnih biljaka i čak blizu 180 vrsta ptica sa čime se rijetko može pohvaliti bilo koja planina u Evropi. Sličnih primjera u Crnoj Gori ima mnogo. Ilustrativan je i primjer da je na području ex Jugoslavije prema nekim podacima registrovano oko 500 planinskih vrhova preko 2000 m.nv., a da se u najmanjoj republici Crnoj Gori, nalazi preko 150 vrhova, što na jedan ubjedljiv način reprezentuje bogatstvo geomorfoloških i geloških prirodnih elemenata najvišeg ranga. Poređenja radi jedna Hrvatska nema ni jedan planinski vrh preko 2000. m.nv., ali su zato prihodi u Hrvatskoj od planinskog turizma neuporedivo veći nego u Crnoj Gori.

S obzirom da smo do nedavno bili srednje razvijena zemlja povratka u to društvo osim preduslova koji su vezani za optimalni društveno-politički ambijent i otvorenost Crne Gore prema svijetu i svojim sušedima neophodno je aktiviranje svojih prirodnih resursa i prirodnih vrijednosti koji su neopravdano zapostavljeni. To podrazumijeva i novi kvalitet ekološke svijesti svakog građanina, svođenje na minimum svih djelatnosti koje degradiraju, zagađuju i uništavaju prirodu i realizovanje onih privrednih djelatnosti kao što su turizam, poljoprivreda, stočarstvo i td. Racionalna i strogo kontrolisana eksploatacija i valorizacija prirodnih vrijednosti u Crnoj Gori može biti neiscrpna i trajna i ne može se porediti sa eksploatacijom bilo koje sirovine tipa uglj, nafta, mineralne sirovine, pa čak i pitke vode, čije su rezerve ma koliko nama danas izgledale velike, ipak veoma male, ograničene i privremene. To bi bio pravi doprinos realizaciji jedne sjajne ideje Crna Gora - ekološka država koja je još zarobljena u procesu deklarativnosti, političkim isključivostima i niskoj ekološkoj i ukupnoj kulturi i odomaćenom razmišljanju da je država sa svojim institucijama jedina, koja treba da realizuje ovu ideju.

Problematika zaštite prirode i životne sredine danas je jedna od najznačajnijih tema kako na lokalnom tako i na globalnom nivou. To je praktično postala naša svakodnevica i tema dana, i sa pravom sve više poprima planetarni značaj. Ne samo svaki stručni radnik i naučnik, već i obični laik osjeća i primjećuje posljedice nedostatka adekvatne zaštite prostora i sredine u kojoj živi. Naučnici su već odavno upozorili na posljedice koje čovječanstvu prijete od neracionalne i nekontrolisane eksploatacije prirodnih dobara. Brojne međunarodne konferencije, kongresi, naučni skupovi, simpozijumi, savjetovanja, su raspravljali o ovim temama i jedan generalni zaključak koji se može izvući iz svega toga jeste da se planeta Zemlja nalazi u opasnosti, sami tim i Crna Gora srazmjerno površini svoje teritorije dijeli tu sudbinu.

Prilike u Crnoj Gori su specifične. Njih najviše karakteriše

geografski položaj i opšta privredna i društvena razvijenost odnosno nerazvijenost. Dok je Crnogorsko Primorje, okolina većih gradova i industrijskih objekata i pristupačniji dijelovi u manjoj ili većoj mjeri narušeni, a parcijalno i uništeni ili pak unakaženi (plaže, okoline saobraćajnica, doline rijeka, šumski ekosistemi, močvare, itd.), pojedini djelovi uglavnom u središnjoj i sjevernoj regiji Crne Gore, kao što su Durmitor sa rijekom Tarom i njenim pritokama, Biogradska gora, Komovi, Maglič, Volujak, Prokletije, Ljubišnja i dr. još se uvijek mogu spasiti. Od svih ovih područja svakako je jedno od najzanimljivijih područje Durmitora sa kanjonom rijeke Tare, koje, osim nacionalne, uživa i dvojni međunarodnu zaštitu, i predstavlja objekat od univerzalnog značaja.

Ovom prilikom želimo promovisati tezu da je prirodu najbolje štiti ako je racionalno koristimo. Na taj način prirodni potencijali će biti neiscrpn i dugovječni, jedino ako se razumno i kontrolisano koriste. U tom smislu neophodno je ograničiti ljudsku kratkovidost i oholost, izgraditi koncepciju zaštite, unaprijeđenja i valorizacije prirodnih ekosistema, koja ima za cilj da priroda ne bude konzervirana, već naprotiv da se racionalno koristi uz sve elemente integralne zaštite. Zaštita prirode nije sama sebi cilj. Nastala je kao nužna posljedica negativnog antropogenog djelovanja u kojoj se živi i od koje se zavisi. Priroda i čovjek ne mogu biti dva nezavisna jednomislana i mehanička sistema, već naprotiv dva izrazito aktivna činioca koji žive i razvijaju se u trajnoj i uzajamnoj zavisnosti i povezanosti.

Značaj zaštite prirode se odslikava baš u tome da se očuva čovjekova sredina i da se poboljšaju njegovi uslovi života i rada. Interesuje čovjeka sa ovih crnogorskih i drugih okolnih prostora da svjesno i savjesno pomogne obnovi prirode i zaštiti njene neosporne potencijale. Ako i dalje nastavimo sa dosadašnjim zagađenjem prirode, ubrzo ćemo ugroziti sopstvenu egzistenciju i uskrat ćemo životni prostor onima koji treba da nas naslijede, a za što nemamo pravo. U moralnoj smo obavezi da ostavimo životni prostor za njih, makar u sličnoj mjeri, kakav smo naslijedili od naših predaka.

Zaštita priroda i njeno razumno korišćenje postali su obaveza i imperativan cilj čovječanstva. Skoro ni u jednoj oblasti ljudskog djelovanja i rada nije potrebna tako čvrsta, homogena i trajna saradnja svih partnera, institucija, struka, nauke i prakse, kao što je to u sferi zaštite prirode. Jer, odrediti način i intenzitet korišćenja i valorizaciju jednog područja ili predložiti mogućnost zaštite i unaprijeđenja, kao i racionalnog korišćenja jednog područja suviše je delikatan i odgovoran posao. Pri korišćenju prirodnih dobara svaki pojedinac i društvo u cjelini, mora imati punu ličnu i kolektivnu odgovornost u zaštiti i korišćenju prirodnih dobara. Sva prirodna bogatstva jedne države kakva je i Crna Gora, a naročito njene reprezentativne djelove moraju biti predmet integralne zaštite za dobrobit sadašnjih, kao i generacija koje dolaze.

Današnji čovjek ima posebnu odgovornost da sačuva i pa-

metno upravlja nasleđem biodiverziteta koji je već u velikoj mjeri ugrožen nepovoljnim antropogenim i drugim faktorima. Mnoge evropske zemlje su osjetile efekte ovakvih uticaja, ali smatramo da je Crna Gora još uvijek na vrijeme da može pojedine značajne dijelove svoje teritorije zaštititi, kako od nas samih, tako i od onih koji kod nas dolaze.

Pri planiranju korišćenja i valorizacije objekata prirode naša je moralna obaveza da ih iskorišćavamo na način koji neće ugroziti njihov izvorni integritet. Borba protiv svih zagađenja prirode treba da bude efikasna i trajna a kontrola korišćenja prirodnih dobara treba da bude svakodnevna, racionalna i potpuna. U tome je suština i osnovni značaj zaštite prirode da se na savremenim osnovama reguliše korišćenje svih prirodnih izvora na način koji će obezbijediti njihovu trajnost, zaštitu, popularizaciju i elemente edukacije. Ovaj izuzetno krupan i veoma komplikovan posao ne mogu riješiti pojedinci niti interesne grupe, već naprotiv čitava plejada najkvalitetnijih stručnih, naučnih radnika i ljubitelja prirode iz svih oblasti društvenog, privrednog, naučnog i kulturnog života sa punom moralnom i ekološkom odgovornošću.

U tom smislu veoma je važno shvatiti da zaštititi jedan objekat prirode automatski ne znači isključiti ga iz korišćenja i valorizacije. Naprotiv, zaštita mu služi kao regulator racionalnog i kontrolisanog korišćenja prirodnih, kulturnih i ukupnih dobara sa kojima raspolazemo. Ona zahtijeva detaljno stručno i naučno izučavanje na osnovu kojeg bi se utvrdila realna programska orijentacija, trajna budućnost njegovog razvoja i elementi, kao i intenzitet mogućeg korišćenja, valorizacije i nadasve integralne zaštite.

Dugotrajna kriza pogotovo zadnje decenije teško je na prostorima Crne Gore mogla pomiriti zaštitu prirodnih resursa sa efektima eksploatacije prirodnih potencijala i kratkotrajnim ekonomskim interesima. U cilju održivog razvoja planinskih područja, a shodno odredbama završnih doku-

menata samita u Johaneshburgu, kao i odrednicama Prostornog plana Crne Gore u sferi dugoročne projekcije zaštite prirode i zaključcima studije o pravcima razvoja Crne Gore kao ekološke države neophodno je što hitnije sprovesti integralne mjere zaštite prirodne i životne sredine.

Na kraju, potrebno je naglasiti da je planiranje održivog razvoja prirode Crne Gore u cjelini veoma kompleksan i složen proces. On traži maksimalno uključivanje vladinih, nevladinih, stručnih, naučnih institucija i svih dobronamjernih pojedinaca kojima je prirodna i kulturna baština Crne Gore u duši i srcu. U tom cilju i donošenje novog Prostornog plana Crne Gore, predstavlja svojevrsan izazov i za državu, institucije i građane. Samo na način kroz afirmaciju savremene metodologije i procesa planiranja, kroz realnu analizu antropogenih uticaja i restriktivnu kaznenu politiku moguće je podići svijest o neophodnosti održavanja kvaliteta prirodnih vrijednosti u Crnoj Gori kao najznačajnijeg resursa za budućnost i razvojni kapital za sadašnje i generacije koje dolaze.

U svijetu, a posljednjih godina i kod nas, zaštiti prirode se poklanja sve više pažnje jer izvorna i očuvana priroda zauzimaju posebno mjesto u kvalitetu življenja i održivog razvoja. Malo će u Evropi, pa i šire na tako malom prostoru priroda je pružila toliko bogatstva, reprezentativnosti, vrijednosti i rariteta kao što je to u Crnoj Gori. Prirodna baština Crne Gore je najznačajni dio njene resursne osnove i sastavni dio njenog prostornog i kulturnog identiteta. Ona ima veliki značaj u očuvanju ekološke ravnoteže i čini osnovu ekološke i prirodne specifičnosti a zajedno sa kulturnom baštinom i istorijom čini temeljne elemente identiteta Crne Gore. Zaštićena prirodna baština Crne Gore, koju čine 5 nacionalnih parkova (Lovćen, Durmitor, Biogradska gora, Skadarsko jezero i najmlađi Prokletije), objekti pod zaštitom UNESCO-a (Durmitor i kanjon rijeke Tare i Kotorsko-Risanski zaliv) i Skadarsko jezero kao Ramsar područje, kao i veći broj drugih zaštićenih objekata prirode (spomenici prirode, rezervati, pojedinačne vrste

biodiverziteta i dr.), predstavlja najznačajniji, najizvorniji i najočuvaniji dio prirode Crne Gore.

Crna Gora, sa svojih nepunih 14.000 km. površine pretežno je planinska, istovremeno i mediteranska zemlja. Ova činjenica, kao i niz drugih faktora, od kojih su najvažniji geografski, geološki, hidrografski, hidrogeološki, pedološki, klimatski i istorijski, uslovlili su razvoj jedinstvenog sistema životnih uslova a time i razvoj jedinstvenog živog svijeta. Prikaz samo najosnovnijih ekosistema Crne Gore jasno pokazuje složenost, bogatstvo, raznovrsnost i dinamiku njenog živog svijeta. Iako je zonalnost flore i faune - biodiverziteta, idući od sjevernih granica Crne Gore do morske obale jasno izražena, slika je znatno složenija jer kroz djelove rječnih dolina, kanjone, kotline i preko planinskih prevoja mediteranski elementi prodiru duboko u unutrašnjost a istovremeno na samom dodiru kopna i mora mora, na vrhovima primorskih planina, nalazimo niz visokoplaninskih i nordijskih elemenata.

Počeci zaštite prirode u Crnoj Gori datiraju s kraja XIX vijeka, tačnije još od 1878. godine, kada je Kolašin, konačno oslobođen od Turaka, pripao Crnoj Gori. Tada su Moračani i Rovčani svoj dio šuma, koji im je dat na području Biogradske gore, poklonili knjazu Nikoli Petroviću i tako je nastao Knjažev zabran, koji je kasnije bio poznat kao "Branik Kralja Nikole". Upravo taj raniji osjećaj Crnogoracačovjeka da vrednuje prave prirodne vrijednosti bio je od prevashodnog značaja da se ovaj zanimljivi i specifični objekat sačuva u skoro izvornoj formi do današnjih dana. Mnogi ne znaju da je to inače i prvi zaštićeni objekat prirode u Evropi koji je dobio status zaštite samo nekoliko godina poslije proglašenja prvog nacionalnog parka na svijetu – (Jelouston, 1872 godine). Takođe, začeci regulisanja problematike lovstva u Crnoj Gori datiraju s kraja XIX vijeka. Tako je 1884. godine donijeta Naredba o zaštiti korisne divljači, a 1882. god. Naredba o lovljenju divljači. Ovim aktima regulisan je lovostaj za određene vrste divljači, s tim što se "štetna" divljač mogla loviti tokom cijele godine. Zabranjeno je bilo i uništavanje gnijezda, jaja i mladunčadi svih vrsta korisne divljači. U praksi su se ove odredbe poštovale, o čemu svjedoče i tvrdnje nekih stranih istraživača ornitofaune. Tako se npr: poznati istraživač pi-

ca Crne Gore **Ljudevit Firer**, koji je napisao značajno djelo "Jedna godina ornitološkog istraživanja u Crnoj Gori", (1894), žalio kako mu crnogorski pastiri i seljaci nijesu htjeli, ni za ponudjenu visoku novčanu nagradu, pokazati gnijezda rijetkih i drugih ptica u vrijeme lovostaja.

Iako pod neprestanim pritiskom privrednog razvoja i nerazumnog korišćenja i gazdovanja, priroda Crne Gore još nije prešla kritičnu granicu, mada se njena izvornost može razložno osporavati. S druge strane, Crna Gora ima šansu da unaprijeđivanjem svoje prirode i njenih vrijednosti uravnoteži odnos između očuvanja i korišćenja i time sve vrijednosti i znamenitosti svoje raskošne prirode sačuva za dobro budućih generacija.

Gledajući na sadašnje stanje prirode, situacija i nije tako optimistička. Nerazumna eksploatacija dobara, neadekvatan odnos prema izvornosti okoline, kao i razni vidovi zagađivanja sredine ostavljaju teške ožiljke na prirodu Crne Gore. Najugroženija je okolina velikih gradova - industrijskih centara: Pljevalja, Podgorice, Nikšića, Berana, Bara i dr. Ugrožene su šume i šumsko zemljište, a ipak najugroženije su vode, među njima i donedavno čiste planinske rijeke kao što su Tara, Čehotina, Lim, Morača i dr. Najugroženiji objekat je Skadarsko jezero sa svojom širom okolinom pošto prima zagađenu vodu iz većeg dijela Crne Gore, gdje je koncentrisana industrija i poljoprivreda.

Izvorne prirodne cjeline u pojedinim djelovima Crne Gore neminovno su vremenom postajale zone stihijne i neracionalne urbanizacije čiji su se efekti manifestovali uglavnom u trajnom gubitku zemljišta kroz neplansku gradnju infrastrukturnih objekata, turističko-ugostiteljskih i stambenih objekata, saobraćajnica, industrijskih objekata, hala, hangara, skladišta i dr. Na ovaj način drastično je izmijenjen izvorni prirodni ambijent, a autohtona flora, fauna, gljive i vegetacija su pretrpjele velike promjene. Turistička urbanizacija je posebno zadnjih decenija izražena na Crnogorskom primorju, kao i pojedinim centrima u središnjem i sjevernom dijelu Crne Gore i u velikoj mjeri je degradirala je autohtoni prirodni ambijent i pejzažne vrijednosti. Brojni su primjeri neracionalne urbanizacije, uz izgradnju ekološki konfliktne industrija i korišćenje prljave tehnologije kao i neadekvatno lociranje industrijskih i dr. postrojenja.

DUBINSKA KRITIKA IDEOLOGIJE

prof. dr. sc. Dragutin Lalović

U Zagrebu je 2. februara 2017. godine, u prostorijama Crnogorskog doma, predstavljena knjiga istaknutoga političkog filozofa i sveučilišnog profesora Ive Paića *Figure zaboravljanja*, u izdanju NZCH i Disput, kao novi naslov u sklopu elitne biblioteke "Luča" (2016).

Autora i njegovo djelo je najprije predstavio urednik biblioteke "Luča" i moderator prof.dr.sc. Dragutin Lalović. Izdvojio je autorove dosadašnje najvažnije knjige *Proizvodnja ideologije. Prilog mišljenju prepreka samosvijesti* (1984), *Ruža i križ – Ogleđi o ideologijskom usmrćivanju jezika i čovjeka* (1991), 1997. - *Sloboda i strah – Hermeneutika predzida, ogleđ o iskustvu svijesti hrvatskoga narodnoga opstanka* (1997), *Imati Hrvatsku – paradoksi jednoga obećanja* (2011). U njima Paić "istražuje suvremene probleme filozofije politike i teorije i prakse ideologije; razvija hermeneutičku i fenomenološku kritiku nacionalnih, kapital-skih i totalitarnih ideja te njihova udjela u životu pojedinca i zajednice, napose hrvatskoga naroda", kako pregnantno bilježi *Hrvatska enciklopedija*. Lalović je obrazložio tri osnovne karakteristike Paića kao rasnoga političkog filozofa. Prvo, sabrani duhovni posao *deprovincijalizacije* (samosvjesno uključivanje u misaone preokupacije i tokove naše suvremenosti, i po tipu pristupa i po istraživačkim uvidima); drugo, kritičko dekonstruiranje ne samo ideologije nego upravo *mitologizacije*, razotkrivanjem uvriježenih hrvatskih mitologema, poput onoga paradigmatškoga, a jedva sekularnoga, sadržanog u izreci Oca Nacije "Imamo Hrvatsku" (s upućivanjem na nezaobilaznu knjigu *Imati Hrvatsku. Paradoks jednog obećanja* (2011); treće, teorijsko i analitičko sugovorništvostvo s najboljima na našem zajedničkom jeziku, kao što je uzorno pokazano u četvrtom poglavlju ove knjige, pod naslovom "Zov predzida i duh palanke", koje izravno upućuje na klasičnu i kultnu knjigu *Filosofija palanke* (1969), Radomira Konstantinovića.

Prof.dr.sc. Rade Kalanj je Paića prikazao kao vrhunskog hermeneutičara, na tragu najboljih misaonih nastojanja Ricoeura, Badioua i Derride. Osnovnu os njegovih hermeneutičkih promišljanja čini kritika ideologije kao lažne svijesti društvenog bitka. Pritom se ideologija poima u njezinoj proizvodnoj funkciji, tvorbi simboličkog svijeta kao imaginarija idejnog života. Bogati esejijski pasaži, s veoma za čitaoce zahtjevnim tipom iskaza, nisu filozofske apstrakcije vrhunski obrazovanog hermeneutičara, nego veoma stvarnosni, stvarnošću potaknuti tip analize, koji omogućuje jedinstvenu veliku reviziju naše stvarnosti u tzv. tranziciji i svjetskim uvjetima globalizacije (koje on označuje kao "Situaciju"). Osobita je kvaliteta Paićeva diskursa sadržana u analitičkom bogatstvu metafora (primjerice, u epistemološkom modalitetu "kao da") kao figura proizvodnosti ideologije, kojima se sugestivno i plodno dekonstruira fikcionalnost metafizičkih pojmova.

Prof.dr.sc. Vjeran Katunarić u Paićevu djelu prepoznaje dubinsku kritiku hrvatske ideologije. Paić pokazuje da novogovor ideologije ne može uništiti jezik kao medij slobodnog izražavanja. Ova je knjiga dokaz te slobode, osobito kada je riječ o Hrvatskoj kao tvorbi ideologije, ali i dijalektike duha, koliko autohtonog, toliko europskog i univerzalnog. Autor prikladnim esejijskim stilom i imaginativnim argumentacijskim bogatstvom uspješno izmiče kako ideološkom redukcionizmu tako i jednostranostima pozitivističke društvene i humanističke znanosti.

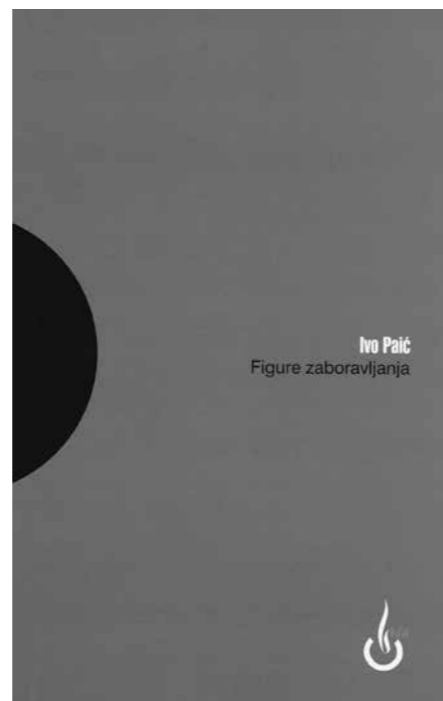
Što se zapravo dogodilo? – to Rankeovo prvo i načelno historiografsko pitanje Paić interpretira i kao metodu zaborava. U dometu povijesnog mišljenja mnogo toga je ne samo nedostupno ili nepoznato, nego i faktični odsutno. Povijesni događaj nije nešto izvanjsko, neovisno o subjektivnoj svijesti, jer se činjenice uklapaju u smisao ili kontekst koji nije prirodno dat, nego konstruiran. Stoga

su figure zaborava prostranije od pamćenja. Kraj (svake) priče, pa tako i europske i hrvatske, sastavlja jedna svijest, dok ju druga svijest osporava. Jednu Paić označava kao „smjelu“ (lišenu straha), a drugu kao „užasnutu“, paralizirajuću, koja naginje nesvjesnom i glacijalnom dobu bez protočnosti vremena. U igri tih dvaju "govornih igrača", ideološkog i protuideološkog, pri čemu se čini da je prvi uspio zastrašiti narod i obeshrabriti svijest o mogućnosti otpora i promjene i zavesti muklu šutnju, možemo prepoznati eho iz prethodne Paićeve knjige, u kojoj novu fazu hrvatske šutnje ironično obilježava kao reakciju „nezahvalnog naroda“. Paićevi argumenti nedvosmisleno pokazuju da narod ponovo zadobiva svoju suverenost u mediju jezika, svojoj kući bitka (Heidegger). Međutim, to nije više (samo) identitetski jezik, jezik pripadnosti i ujedno nepripadnosti (Gellner), već jezik slobode izboren u uvjetima bez povijesnog presedana, u željeznim kavezima novog totalitarizma. Na predlošku vlastite dijalektičke metode, autor energije naroda prepoznaje u dva oblika: „strahu koji ubija“ i „oblikotvornom strahu“, podsjećajući nas na Natorove stihove: *Čemu iskren razum koji zdravo sudi... Usred kukavicâ čemu krepost diva?*

Prof.dr.sc. Ivo Paić zahvalio je izdavačima, uredniku biblioteke i predstavljacima na njihovu doprinosu. Obrazložio je osnovnu intenciju svoje knjige, u duhu Nietzscheova pitanja (iz *Genealogije morala*) "što smo to zapravo doživjeli?". To je pitanje koje sam si postavio na kraju prethodne knjige, u svega nekoliko rečenica u kojima sam sebe obavezao da sam dužan kritički prokazati zaboravljeni rad očekivanja, njegovu odgovornost i njegove učinke u tome što se dogodilo i u tome što smo doživjeli mi i drugi. Naš doživljaj toga doživljaja - naša aktivna sinteza, (Deleuze) - prava je misaona zadaća, a hrvatske prilike su tek ne-prepoznatljiv dio Situacije, neosvijestena pripadanja Situaciji i jednako tako neosvijestena uračunatosti u Situaciju s „kraja povijesti“.

Očekivanje je jedan od oblikovnih čimbenika života pojedinca, društva, povijesti... i ne može se svesti na pasivan dio obećanja budući da se uzajamno određuju. Zato je očekivanje i odgovorno za oblikovanje zbilje, pa i rada obećanja ma kakvo ono bilo. Nasuprot tomu, uglavnom se odgovornost (za „stanje društva“) pripisuje svjetonazorskim,

ideološkim, političkim i dr. obećanjima koja doista stvaraju određena očekivanja; međutim, bez očekivanja obećanje gubi oslonac, „supstancu“ i učinkovitost. Pravo je pitanje: "što zapravo doživljavamo u Situaciji?" Situacija je struktura, stanje i konzekvenca "kraja povijesti" kao *zbilja* ideologije kapitala koji je (simbolički od 1989.) odriješen od povijesnog pamćenja, dostojnih protivnika (ideja, klase...) u prostoru demokratskog materijalizma, kapital parlamentarizma (Badiou). Uglavnom je izveden obrat od vremena prema *prostoru* kruženja istoga: kapitala koji je i sam podređen moćima, pobjednicima igre naddeterminacija oblika proizvodnog i vladajućeg financijskog kapitala i njihovih agenata, funkcionara. Prostor te "besklasne Situacije" pretpostavlja gubitak prava da se kaže i da se bude "Mi" (Spiegelberg) koje pripada 20. stoljeću kako je ono mislilo sebe i povijest kao stvar mišljenja i kolektivnog pamćenja/zaboravljanja (Halbwachs) o kojem ovisi i sadržaj očekivanja. Ostalo je "Ja" – neoliberalnoga kapitalizma, koje nije povezano s refleksijom čovjekova *jastva*. Prostor Situacije je – unatoč postmodernim relativizacijama – više nego ikada *ozakonjen* velikom kapitalskom pripoviješću koja djeluje, ali se ne pripovijeda: kapitalaska globalizacija, "glomus" (klupko, Nancy) jest premještanje stvari, mondijalizacija bila bi premještanje *vrijednosti* u prostor Situacije. Doživljaj i doživljaj doživljaja ovise o pripadnosti Situaciji i uračunatosti u nju: čovjek Situacije ima smisao - Situacija mu ga daje; ali on Situaciji nije smisao - jer joj pripada, on je u njoj i njome već uračunat te je u tom svojstvu smislen. Prostorom Situacije kruži isto, opisuje ju, upisuje se u nju, u čovjeka i zajednicu "izglobljenoga vremena" (Derrida). U doživljaju doživljaja toga kruženja, opisivanja, upisivanja u kritici Situacije pripušta u svoj vidokrug i kritiku koda *va prošle prošlosti* koliko se oni predočuju kao pouzdan organon njena razumijevanja.

Time je uspješno završeno ovo kvalitetno predstavljanje koje su prisutni pratili s velikom pažnjom.

CETINJSKA NOĆ U SPLITU

"ĐECA KARNEVALA" SUDJELOVALA NA SPLITSKOM KARNEVALU

U suradnji sa Društvom za turističke i kulturne djelatnosti sa Cetinja, Zajednica Crnogoraca Split organizirala je 24.02.2017. književnu večer „Cetinjska noć“ u Gradskoj knjižnici Marka Marulića. Program je vodio predsjednik crnogorskih novinara Nikola Vujanović, a novinar, pisac i predsjednik savjeta Društva Đordije Đoko Mirković nas je uveo u crnogorsku književnost recitirajući svoje pjesme koje piše iz srca i duše. Među posljednjim napisanim pjesmama je i pjesma zajedništva Cetinjana i Splitsana. U glazbenom dijelu programa nastupio je Mješoviti pjevački zbor ZCS „Crnogorske zore“ pjevajući poznate taktove izvornih crnogorskih pjesama „Pod onom gorom zelenom“, „Pjevaj Maro“ i druge.

Nažalost, zbog tehničkih poteškoća tokom putovanja iz Crne Gore, Vjera Bojanić, pjesnikinja, dr. Vesna Oborina, pjesnikinja i slikarica i Dragana Mrkić, novinarka i pjesnikinja, nisu uspjele predstaviti crnogorsku književnost i poeziju, što ne znači da neće u skoroj budućnosti.

Cijelu večer je pratila HRT televizija te će se dio manifestacije prikazati u emisiji Prizma kao i RTCG zahvaljujući novinarki koja je zajedno sa cetinjanima doputovala. Također su Dan online, Radio Split, Dalmatinski portal i Dalmacija news najavljivali i popratili manifestaciju.

„Cetinjska noć“ se nastavila u prostorijama Zajednice uz crnogorsku pjesmu i oro, priganice i ostalih crnogorskih specijaliteta od kojih su poneke došle iz Crne Gore zahvaljujući gostima.

Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“ te Narodna biblioteka i čitaonica „Njegoš“ sa Cetinja poklonile su Centralnoj splitskoj biblioteci Marko Marulić knjige o povijesti Crne Gore. Također je i ZCS obogatila svoju biblioteku knjigama crnogorske povijesti kao što će biblioteka „Đurđe Crnojević“ i biblioteka „Njegoš“ biti bogatija za knjige izdane u NZCH.

Povodom obilježavanja deset godina postojanja, „Đeca karnevala“ gostovala su na Splitskom krnjevalu 2017., u nedjelju 26.02. sudjelujući u povorci predstavljajući masku Serdar Čoče i gazda Duju, dva prijatelja sa Cetinja i Splita koji čuvaju nevjestu. Crnogorskom pjesmom i crnogorskim orom nastupili su na središnjoj pozornici krnjevala na Rivi.

Predsjednik savjeta društva Đordije Mirković podsjetio je da NVO Društvo za turističke i kulturne djelatnosti „Đeca karnevala“ broji preko 150 članova od sedam do 77 godina. – Tokom minulih 10 godina, visoko uzdignutog čela predstavljali smo Cetinje i Crnu Goru na brojnim međunarodnim karnevalima. Više puta smo učestvovali na velikom karnevalu u Rijeci, zatim u Peroju, na Krku i u Bledu, a dva puta su cetinjski feštađuni predstavljali svoj grad i u Veneciji.

Oko pedesetak Crnogoraca „okupiralo“ je splitske ulice uživajući u Dioklecijanovoj palači te povijesti Splita zahvaljujući turističkom vodiču. Također su poneki iskoristili priliku uživati u koncertu Željka Bebeka dok je ostatak uz gitaru i pjesmu proveo večer u mjestu Stobreč gdje su bili smješteni. Utisci iz Splita dugo će ostati urezani u lijepo sjećanje.

ZAPISNIK SA 11. SJEDNICE VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

Izvor: Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba

11. sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, održana je 7. februara 2017. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu.

Na prijedlog Komisije za programska pitanja, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba jednoglasno donosi **Odluku o usvajanju izvještaja o izvršenju Programa rada Vijeća za 2016. godinu:**

1. *Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba usvojilo je većinom glasova svih članova Izvještaj o izvršenju Programa rada Vijeća za 2016. godinu.*
2. *Izvještaj o izvršenju Programa rada za 2016. godinu će biti dostavljen nadležnim službama Grada Zagreba*

Na prijedlog Komisije za financijska pitanja, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba jednoglasno donosi **odluku o usvajanju Završnog računa Vijeća za 2016. godinu:**

1. *Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba usvojilo je većinom glasova svih članova Završni račun Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba za 2016. godinu.*
2. *Završni račun Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba za 2016. godinu dostavit će se nadležnim službama Grada Zagreba i objaviti u Službenom glasniku Grada Zagreba,*
3. U okviru četvrte tačke Dnevnog reda predsjednik Vijeća je podsjetio prisutne na protekla događanja u periodu održavanja dvije sjednice u organizaciji Vijeća, NZCH i Društva „Montenegro“.

Predsjednik Vijeća je prisutne informirao o promjenama u Financijskom planu temeljem odluke Gradske Skupštine Grada Zagreba o Proračunu Grada, kojom su povećana sredstva za nacionalne manjine u iznosu od 2.000.000,00 kn, čime su sredstva Vijeća povećana za cca 100.000,00 kn, kako i na koji način će se ta sredstva realizirati biće jasnije do kraja februara. Naše Vijeće je za sada sredstva ugradilo u Financijski plan Vijeća za 2017.

Tajnik Vijeća je prisutne upoznao s događanjima do kraja marta 2017. i još jednom pozvao članove Vijeća za redoviti odaziv na tim događanjima, budući da je u prethodnom periodu na manifestacijama izostajao veći broj članova Vijeća.

POLA STOLJEĆA STVARALAŠTVA DIMITRIJA POPOVIĆA

Izvor: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Retrospektivna izložba **DIMITRIJA POPOVIĆA - Retrospektiva 1966.-2016.- Misterij metamorfoza** - otvorena je **25. 1. 2017.** u Galeriji Klovičevi dvori, Jezuitski trg 1, u Zagrebu, s početkom u 19h.

Na tri etaže Galerije Klovičevi dvori predstavljeni su segmenti iz Dimitrijevih poznatih ciklusa: Eros i Thanatos, Omaggio a Leonardo, Judita, Omaggio a Dante, Marilyn Monroe, Tijelo i prostor, Corpus Mysticum, Magdalena, Ole Dali, Ave Mantegna, Alegorije o Arkadiji, Kafka i Saloma kao i Dimitrijeva publicistička djelatnost, odnosno literatura likovno-teoretske tematike.

Autorica izložbe je Biserka Rauter Plančić, a kustosica Ana Medić.

"Retrospektiva u Klovičevim dvorima je najkompleksnija prezentacija moga rada nakon prethodnih retrospektiva u Zagrebu i Padovi. Obuhvaća pregled najkarakterističnijih radova svih mojih tematskih cjelina realiziranih u raznim medijima, klasičnim i modernim. Na izložbi će biti prikazano 340 radova, a nažalost zbog objektivnih financijskih

teškoća za ovu izložbu nismo mogli osigurati dopremanje nekih radova iz Europe i SAD-a." - kaže Dimitrije Popović.

Otvorenje izložbe izazvalo je veliku pozornost kulturne javnosti koja je u potpunosti ispunila Klovičeve dvore izražavajući i time poštovanje prema umjetniku i njegovu djelu koje je predstavljeno na tri etaže galerije.

Ministar kulture Crne Gore **Janko Ljumović** izrazio je zadovoljstvo što ova velika retrospektiva omogućuje da na nov način sagledamo Popovićev opus te da njegovo umjetničko iskustvo postane dio nove publike, što je, uvjeren je, ključna zadaća ustanova kulture koje umjetničko djelo otvaraju kao točku susreta nove, a posebice mlade publike.

„Djelo Dimitrija Popovića spaja naše dvije kulture, dio je narativa koji svjedoči o prožimanju kultura Crne Gore i Republike Hrvatske, a to je uvijek dodatan razlog za zadovoljstvo i još jedan poziv za jačanje kulturne suradnje“, rekao je crnogorski ministar kulture. Ministar kulture Ljumović istaknuo je kako gradovi Zagreb i Cetinje imaju posebno mjesto kroz utjecaje, razvoj i afirmaciju specifične

i snažne poetike umjetnikova likovnog izraza, a mjesto Dimitrija Popovića u hrvatskoj i crnogorskoj likovnoj sceni zaslužen je desetljećima posvećenim umjetničkim radom, autentičnim autorskim pristupom, velikim brojem izložaba u Hrvatskoj, Crnoj Gori i inozemstvu i konačno značajnim umjetničkim opusom koji i ovim likovnim postavom ponovno iznenađuje i fascinira.

„Večerašnja izložba važna je da shvatimo njegov stvarni značaj i veličinu za hrvatsku kulturu i umjetnost. Kroz ovdje izložena likovna djela, nastajala tijekom posljednjih četiriju desetljeća, susrećemo se sa stalnim pokušajima definicije čovjekova postojanja i onoga nečeg univerzalnoga što nas određuje kao ljudska bića. I doista, premda je riječ o suvremenome umjetniku, ono mitsko i arhetipsko dominira na umjetničkim radovima Dimitrija Popovića od samih početaka njegova bavljenja umjetnošću“, rekla je ministrica kulture **Nina Obuljen Koržinek**, naglašavajući kako je Dimitrije Popović kao staknuti član Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, uvijek s ponosom govorio o svojoj pripadnosti crnogorskomu narodu, pa i u onim vremenima kada nije bilo lako svjedočiti prijateljstvo između dviju zemalja i naroda.

„Zahvaljujući njegovoj iznimno vrijednoj i aktivnoj društvenoj ulozi, i ova je svečanost otvorenja izložbe čvrsta sporna prijateljstva u nizu jednako bogatih i vrijednih kulturnih zbivanja u odnosima i zbližavanju naših dvaju naroda“.

istaknula je ministrica kulture otvarajući izložbu zajedno s ministrom kulture Crne Gore Jankom Ljumovićem.

Zagrebački gradonačelnik **Milan Bandić** pozvao je sve posjetitelje da uživaju u prekrasnome umjetničkom daru Dimitrija Popovića, kojemu je zahvalio što je 50 godina stvaralaštva ugradio u hrvatsku kulturu.

Umjetnički opus nastao u razdoblju od 1966. do 2016., koji je obuhvaćen ovom izložbom, popraćen je svojevrsnim razgovorom umjetnika sa samim sobom, što predstavlja dodatnu dimenziju u sagledavanju umjetnika i njegova cjelokupnog rada kao neodvojive činjenice. Literatura i pisana riječ jednako su bitni pokretači kao i vizualna komponenta kojom se artikulira stvaralačka imaginacija u ciklusima: Eros i tanatos, Omaggio a Leonardo, Judita, Corpus Mysticum, Omaggio a Dante, Saloma, Magdalena, Marilyn Monroe, Ole Dali, Ave Mantegna, Misterijum Luče mikrokozma, Alegorije o Arkadiji, Kafka, Harmonije, Frojdizmi.

U autorovu popratnome tekstu pod nazivom „Solilokvij o misteriju metamorfoza“ vidljive su pak referencije na cjelokupnu povijest klasične umjetnosti zapadnoga svijeta te njegove refleksije na tekstove Staroga i Novoga zavjeta, ali i Comtea de Launtréamonta i Marquisa de Sadea, intrigantni unutarnji monolozi s avangardnim umjetnicima koji su obilježili 20. stoljeće: od Duchampa do Dalija i Kafke.

Izložba je otvorena do 19. 3. 2017.

RETROSPEKTIVA

Dimitrije Popović

„Svatko tko sebe smatra tvorcem umjetničkog djela, a nije svjestan te činjenice, jest sve što hoćete drugo, samo ne umjetnik,“

Andre Gide

Obično se smatra kako se retrospektivnom izložbom jednog umjetnika zatvara krug njegovih umjetničkih interesa i stvaralačkih dostiga. Međutim biće umjetničkog djela je permanentno živo i izmiče ograničenjima koja mu često žele nametnuti ukus trenutka ili moda vremena. Što se tiče tog famoznog kruga on je oduvijek postojao. On je prisutan na samom početku stvaranja. Krug je imanentan umjetničkom djelu. Djelo se javlja, formira, u umjetnikovom duhu, ono se misli i osjeća prije njegove realizacije, odjelotvorenja, u nekom od likovnih medija. Bez obzira da li je to djelo vangogovski kazano rezultat „strasti ljudske duše,“ ili sezanovski rečeno rezultat „obojene logike,“ ili je pak proizašlo iz jednog i drugog, stvaralački se krug zatvara. Početak i kraj su u jednom. Umjetničko je djelo zaokružena kompleksna cjelina. Tim se fenomenološkim krugom, određuje umjetnikov stvaralački znak, potvrđuje njegovo kreativno biće. U njemu se artikulira autorov stvaralački izraz. Ovisno o kreativnom kapacitetu taj se krug može srazmjerno širiti ili stagnirati. Umjetničko djelo je višeslojno određeno samim tim jer je stvoreno. Iz

njega se emaniraju drugi krugovi, često koncentrični, onda kad stvoreno djelo u sebi sadrži potencijal novih kreacija zasnovanih na istom motivu.

U proširenom kontekstu značenja krug po sebi implicira „okruglo,“ koje u fenomenološkom smislu po Jaspersu upravo označava bivstvo. „Svako bivstvo u sebi izgleda okruglo,“ Bachelardova lucidnost ovu Jaspersovu konstataciju određuje još preciznije: „Bivstvo je okruglo,“ Umjetnost jest ona stvaralačka kategorija koja proizilazi iz ontoloških, dakle fundamentalnih određenja bitka.

Dakle retrospektivna izložba nije niti može biti zatvoren krug kojim se omeđuje nečije stvaralaštvo i svodi na definiranu i definitivnu kulturnu činjenicu. Retrospektivna izložba prvenstveno pruža mogućnost kompleksnijeg, slojevitijeg uvida u složenost jednog stvaralačkog opusa, u izazovnost njegovih složenih krugova.

Moja prva retrospektivna izložba crteža koju je priredio Tonko Maroević održana je 1987. godine u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu. Druga retrospektivna izložba koja je osim crteža uključivala slike, skulpture i asambleže bila je održana u izložbenom prostoru Ex macello u Padovi 2002. godine. Izložbu je koncipirao talijanski likovni kritičar Giorgio Segato naslovivši je „Dimitrije e Dante,“ Retrospektivna izložba

koja se ove 2017. godine održava u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu, jest do sada najopsežniji prikaz mojih radova, uvid u tematske cjeline različitih ciklusa i njihovog prezentiranja u različitim likovnim medijima. Izložbu koja je postavljena u tri nivoa izlagačkog galerijskog prostora koncipirala je Biserka Rauter Plančić, ravnateljica Moderne Galerije u Zagrebu.

Ono što je u doba mog djetinjstva na stanovit način utjecalo na formiranje mog umjetničkog senzibiliteta bile su dvije stvari koje sam otkrio u biblioteci moje rodne kuće na Cetinju. Jedna je bila anatomski maketa skrojena od kartona u obliku mladog ženskog tijela minuciozno naslikanog, koje se listalo poput neke istovremeno privlačne i odbojne antropomorfne slikovnice. To listanje ljudskog tijela kroz njegovu savršenu građu, mišiće, vene, arterije, nerve, unutarnje organe, vodilo je do kostura, do slike smrti, što se u obliku lubanje smijala na posljednjoj stranici te makete, kao na kraju života.

Druga se stvar odnosila na reprodukciju slike Kristovog raspeća s isenheimskog oltara, njemačkog kasnogotičkog slikara Mathiasda Grunewalda koju sam vidio u jednom starom njemačkom leksikonu. U mračnom ambijentu Golgote izranjavano i od bola deformirano Kristovo raspeto tijelo umire na križu. Ova slika zastrašujuće i uznemirujuće ekspresije izazivala je zbunjujuće pitanje u mojoj dječjačkoj svijesti. Kako to da svemogući sin Božji može umrijeti na tako okrutan način?

Ova su dva svojevrsna otkrića naznačili horizont mojih interesovanja i odredili predmet mog zanimanja koji će se u najkompleksnijem smislu riječi odnositi na ljudsko tijelo. Njim će se, ljudskim tijelom, izražavati tajna čovjekove prirode, njene fizičke i duhovne egzistencije transponirane u simboličke slike budućih ciklusa svjetovne ili sakralne tematike.

U gimnazijskim danima sam pokazivao jasan interes za likovnu umjetnost u smislu budućeg profesionalnog opredjeljenja. Osim slikarstva i skulpture klasične i moderne umjetnosti literaturna je imala posebnu važnost u profiliranju mog umjetničkog senzibiliteta. Lautreamontova „Maldororova pjevanja“, snažno su obiljež

ila moju mladost. To je djelo bilo neka vrsta evanđelja onirizma. Mnogi su crteži, kolaži ili objekti iz ranih radova bili prožeti ili ozračeni duhom ovog „ukletog pjesnika“. Čuvena Lautreamontova rečenica iz „Šestog pjevanja“ spomenute knjige „...lijep kao slučajni susret kišobrana i šivaće mašine na solu za seciranje“, imala je za mene značaj pravog otkrića. Imala je istu važnost kao i neka likovna djela moderne umjetnosti koje sam u to vrijeme sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća otkrivao. Dakle, stvari odnosno predmeti nisu samo ono što u stvarnosti jesu, onakve kakve ih svakodnevno percipiramo u onom konvencionalnom smislu. One u novim odnosima postaju i nešto drugo, u novom poretku zadobijaju nova značenja. Otvaraju polja novih mogućnosti, novih konteksta i novih konotacija. U običnosti stvarnog i svakodnevnog drijema poetika imaginarnog.

U tim danima mladosti puno sam studirao slike starih majstora talijanske renesansne od Carla Crivelija do Leonarda da Vincija. Posebno su me privlačile i slike maniriste Giuseppea Arcimbolda. Također s posebnim sam zanimanjem čitao Rimbauda, Edgara Alana Poea, Novalisa, Gerara de Nervala... Snažan dojam koji je na mene ostavilo čitanje Kafkine pripovijetke „Preobražaj“, rezultiralo je jednim crtežom, naslovljenim „Kafka“, nastalim 1967. godine. Na stanovit način ovaj crtež označava početak mog stvaralaštva (uvrštavan je na početku monografskih ili retrospektivnih pregleda mog rada). Sadrži pojam preobrazbe i imaginarnog što će

biti bitna odlika mojih budućih kompozicija.

U godinama studija na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti, upravo iz konteksta likovnosti imao sam interes za tekstove Starog i Novog zavjeta kao i Danteov Pakao. Simboličke slike tih sižea poticale su moju imaginaciju i potrebu da se likovno izrazim. Ali ne na ilustrativan način. Ilustracija je disciplina koju nikada nisam volio. Nužno ograničava likovni izraz, nameće neku vrstu luđačke košulje u kojoj se likovnost sputava. Više me zanimalo kako likovno uobličiti onu impresiju, onaj doživljaj i onu refleksiju koju je u mom biću inicirao, nadahnuo ili isprovocirao literarni siž.

Budući da se izražavam na likovni i literarni način, ono vječito pitanje je li u početku bila riječ ili slika, kako piše u Evanđelju po Ivanu. „U početku bijaše riječ“, odnosno kako smatra Blondal, da su, „prije jezika postojala tijela i njihove slike“, u mom se slučaju razrješava obostranim zadovoljenjem. Riječ uvjetuje sliku kao što slika uvjetuje riječ. Budući je „Riječ postala tijelom“, pojam tijela automatski implicira

sliku. Literarno je oduvijek imanentno likovnom, slikovnom jeziku. Svaka slika posjeduje svoj „leksik“, kako je pisao Roland Barthes. Stoga sam smatrao apsurdnim kvalifikacije, posebno nadrealističkog slikarstva ili slikarstva, „Narativne figuracije“, kao literarnim slikama. Maljevičev „Bijeli kvadrat na bijeloj podlozi“, je isto tako literatura jednog jezika kao što je i Dalijeva „Žirafa u plamenu“, literatura drugog. Oba likovna izraza pripadaju jednom jeziku, jeziku likovnosti.

U mom stvaralačkom radu uvijek je bila bitna tema, motiv, sadržaj kojim se bavim, kojeg trebam likovno artikulirati odnosno uobličiti. Karakter motiva je određivao vrstu medija u kojem sam se izražavao. Stoga su u mom stvaralaštvu ravnopravno zastupljeni klasični i moderni mediji: crtež, slika, grafika, skulptura odnosno kolaž, asamblaj, objekt, fotografija, instalacija ili performans. Neki od likovnih medija nikada me nije zanimao što sebi, da na primjet istražujem kolorističke efekte slikarskih pigmenta, strukture ili fakture slikanih površina, izražajnost grafizma u crtačkim ili gtafičkim medi-

jima. Medij je uvijek u funkciji motiva koji se njime izražava. U tom smislu su i klasični i moderni izraz u slici, crtežu ili skulpturi ravnopravni.

Kao osviještenom mladom umjetniku s početka sedamdesetih godina prošlog stoljeća s određene vremenske distance prema umjetničkom nasljeđu što se odnosilo na klasičnu i avangardnu umjetnost, za mene su podjednaku važnost imali renesansna ljepota Raffaelove „Sikstinske Madone“, i nihilistički pisoar „Fontana“, Marcela Duchampa. Upravo stoga jer su oboje pripadali tradiciji. Bili su dio umjetničkog nasljeđa. Idealizirana klasična profinjenost talijanskog majstora i rady made dadaističkog umjetnika, koji je negirajući umjetnost i sam postao umjetnički predmet, imali su istu važnost iz jednostavnog razloga jer su bili umjetnička djela koja su pripadala prošlosti. Oduvijek sam sumnjao u pojam „progresu u umjetnosti“. Je li Goya veći umjetnik od Botticellija zato što je slikao „modernije“, od talijanskog majstora. Koliko se ostvarilo u umjetnosti XX stoljeća od onoga što je bila ambicija avangardnih pokreta? Ipak, ono najbolje od avangarde koja je u velikoj mjeri prezirala tradiciju, na kraju je završilo u zlatnim okvirima na zidovima muzeja.

S podjednakim sam uzbuđenjem ili ravnodušnosti prihvatao iskustva klasične i moderne umjetnosti. U godinama studija sam kao neku vrstu provokativnog stava svojstvenog aroganciji mladog umjetnika, suprotstavljao renesansu avangardi ističući da više modenosti i bogatstva koncepta kompozicije slike nalazim u Mantegninom „Mrtvom Kristu“, nego u Mondrianovim obojenim kvadratima. Smatrao sam da se u ljudskoj figuri, u bilo kojem stilskom obliku njenog prikazivanja, može naći više značenja nego u likovnosti nefigurativne umjetnosti.

Ovakvo mišljenje ne znači moje odbacivanje iskustva moderne odnosno suvremene likovne prakse, već povjerenje u neiscrpnost mogućnosti izražavanja koje za predmet ima ljudski lik.

Ono što podrazumijeva riječ „utjecaj“, nikad nisam smatrao kao nešto što bi na mene djelovalo na način da me znatno

ili radikalno promijeni. Utjecaj sam prije doživljavao kao nešto što mi je omogućavalo da osjetim ili da prepoznam ono što je već postojalo u meni, kao dio moga bića, kao neosviještenu prirodu moga senzibiliteta, a što se odnosilo na afinitet za određenu vrstu umjetnosti. Naravno, kultura i obrazovanje su imali važnu ulogu u mom umjetničkom formiranju i omogućili da se razvija ono tajno sjeme što se rođenjem zametnulo u mom biću. Tako su se rano očitovale moje sklonosti za nadrealno, metafizičko, bizarno, mitsko...

Kada govorim o nadrealizmu kao bitnoj značajki moga likovnog izražavanja onda ne mislim na onaj, da ga tako nazovem, bretonovski nadrealizam, „dakle kao „čisti psihički automatizam lišen bilo kakve estetske i moralne preokupacije“. Ne mislim ni na slikarstvo kao ilustraciju sna. Mislim na onaj nadrealizam u širem smislu riječi, ako ga mogu nazvati „arhinadrealizam“, kojeg nalazimo u djelima Bocha, Brueghelela, Durera, Archimbolda, Goye, Odilona redona, Picassa, Dalija, Bacona... u literaturi od grčkih mitova do Kafke i Ciorana. To su umjetnici koji su znali izraziti ono što pripada tajnim i zamršenim dubinama čovjekovog nesvjesnog, koji su znali nazrijeti unutarnje pukotine i udese ljudskog bića. Osvjetljavali nedokučive dubine čovjekove nespoznatljive tajne. U tom smislu me je puno više zanimala imaginacija od fantazije, u onom značenju koje ovim pojmovima daje Carl Gustav Jung. Po njemu je imaginacija moć stvaranja slika, dok fantazija znači puko izmišljanje i odnosi se na nebitno. Imaginacija nastoji uhvatiti predodžbama ono što predstavlja „unutrašnju datost“.

Htio bih ovom prilikom napomenuti i ono o čemu sam pisao u knjizi „Priče iz Arkadije“, a odnosi se u izvjesnom smislu na nadrealističke prizore koje sam nalazio igrajući se kao dječak u proljetnim danima po cetinjskim glavicama. Znalo se dogoditi da pored nekog lijepog divljeg cvijeta leže ostaci kostura neke sitne zvijeri, mačke ili psa. Prije nego što su ušli u moje slikarstvo, lijepo i odbojno su harmonirali u prirodi.

O SLICI - NJEGOŠEV PORTRET - I SKULPTURI - U SLAVU NJEGOŠEVE MISLI

dr. sc. Goran Sekulović

U okviru aktivnosti obilježavanja 170 godina štampanja GORSKOG VIJENCA (1847.) objavljujemo tekst dr. sc. Gorana Sekulovića pod naslovom:

Zapis o slici „Njegošev portret“ i vajarском djelu „U slavu Njegoševe misli“ Dimitrija Popovića

deja humaniteta i njeno materijalno osviještenje.

I Njegoš i Dimitrije, prvi riječju a drugi likovnošću, izrazili su najviša sveukupna duhovna i egzistencijalna stremljenja čovjeka u njegovoj ontološkoj i bivstvjućoj su-pripadnosti tami lučom obasjanog.

Ovaj kratak zapis o dva umjetnička ostvarenja znamenitog crnogorskog i hrvatskog umjetnika Dimitrija Popovića o Njegošu nastao je nakon publikovanja moje knjige „Njegoš naš nasušni“ – u izdanju Centralne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“ – na čijim su koricama njegova slika „Njegošev portret“ i vajarско djelo „U slavu Njegoševe misli“ koje se nalazi u otvorenom prostoru na Cetinju između Njegoševe Biljarde, Cetinjskog Manastira i Vladinog doma. Razmišljajući o knjizi uoči njene promocije, put me odveo do tananih i duboko zapretanih, tajnih i nedokučivo

zagonetnih ideja što povezuju više velikana uma i duha.

Knjiga „Njegoš naš nasušni“ je proširenje mogućih flozofskih konekcija Njegoševog djela sa najbitnijim evropskim idejama, u novijoj istoriji i u savremenoj epohi. Čini mi se da se Njegoševe ideje mogu sagledati kao u simboličkoj ravni univerzalnog početka i obnove životnih, kosmičkih i čovjekovih ciklusa, ali i pojedinih ljudskih i društvenih i državnih zajednica i čovječanstva u cjelini.

Zato mi se nametnula i spominjem ovde sliku „Crni kvadrat“ Kazimira Maljeviča, i odgovore najpoznatijih svjetskih umjetnika – među kojima je bio i Dimitrije Popović – na pismo i poziv Pape Jovana Pavla II. 2003. g.

- Pripala mi je iznimna čast da zajedno s desetak poznatih svjetskih umjetnika napišem odgovor na Papino pismo koje je kao vrhovni duhovni autoritet uputio nama, umjetnicima – rekao je tada Dimitrije. Ništa se ne dobija, sve se osvaja: i sloboda, i pravda, i čast, i istina, i svjetlost, i dobro. Osvaja i proizvodi, kreira – po tome je umjetnik i stvaralac slika i inkarnacija, ostvarenje i drugobivstvo Boga, sa ogromnom odgovornošću onog bića koje je realno

prisutno u ovozemaljskom životu kao predstraža Božjim kanonima, granicama i jevanđeljima.

U svome pismu Papa apelira na važnost isticanja svih duhovnih i estetskih vrijednosti koje se odnose na ljudski život, na duhovnu i fizičku egzistenciju u trenutku kada je humanost ugrožena i kada je prijetnja katastrofom rata i uništenja prisutna svuda oko nas.

Upravo su ovog nivoa i ove važnosti i pitanja koje je proizvela slika „Crni kvadrat“ Kazimira Maljeviča u predvečerje Oktobarske revolucije: kuda idu Rusi i kuda ide Rusija, ili Hajdegerova koji je bio suočen sa smrću bitka i gubljenjem smisla bivstvovanja, koga u knjizi „Njegoš naš nasušni“ – kao i Kanta koji se svojim pitanjima „Što mogu da znam?“, „Što treba da radim?“ i „Čemu mogu da se nadam?“ utkiva u pitanje „Što je čovjek?“ – dovodim u vezu sa Njegošem

i njegovom „borbom neprestanom“ i njegovim arhi-pitanjem, koje sintetizuje u sebi cjelokupni smisao čovjekovog fizičkog i duhovnog bivstvovanja, naime „što je čovjek a mora biti čovjek“ koje postavlja u trenutku kada se stvarnosno ili fiktivno, životno ili umjetnički, sasvim svejedno, suočio sa ugroženošću i (u)ništenjem narodne, nacionalne slobode i golog, fizičkog, opstanka, opstanka i trajanja imena, vjere, jezika, identiteta i prava na egzistenciju. Istih ovih univerzalnih i nepresušnih inspiracijskih tačaka našeg utemeljenja i postojanja je i obnova državne nezavisnosti i suverenosti 2006. godine. I zato će nam Njegoš uvijek biti živi uzor, paradigma i ideal, koji nam je nasušno potreban i danas i ovdje, kao i juče i sutra, vječno, kao što je i vječna Crna Gora.

Na koricama moje knjige „Njegoš naš nasušni“ su, dakle,

autorska ostvarenja Dimitrija Popovića: slika „Njegošev portret“ i vajarsko djelo „U slavu Njegoševе misli“. I onako kako je Njegoš u svesremenom poetskom i mislilačkom nadahnuću iskreirao i dosegao najviše domete duhovnosti, tako je i Dimitrije pretočio njegove besmrtnе stihove u isto tako besmrtnе vizuelne uzlete i juriše na nebo, poput isto tako besmrtnih pariskih komunara, kako to reče isto tako besmrtni Karl Marks. Jedan kraj, jedan trag, jedan krik ovog Dimitrijevog strašnog („strašilo je slušat što se radi!“) crnogorskog i opštečovječanskog raspeća je onaj koji vodi ka vječnoj i nedokučivoj Kosmičkoj i Planetarnoj istini (i Bela Hamvaš piše o „komadima materije koji se survavaju u vasioni“ slično kao i Njegoš o vječnoj borbi i materiji u vasioni), a drugi je tragični i usamljeni krik u Vasioni one naše ljudske, nedovoljne, slabe i ograničene spoznajne moći da tu vječnu istinu dosegne.

Ali, nije ta ograničenost samo poraz, smetnja, smutnja, gorčina, ništavilo, ošjećaj izgubljenosti pred ogromnim Kosmosom i smislom sveg bitka koji nas prekoračuje i ostavlja nas same u gnjiljoj materiji, propadljivoj i prolaznoj matici ništožnosti, o kojoj i o čemu razmišljaju i pišu Njegoš, Andrić, Hamvaš, Dimitrije, Kiš. To je i visoki planinski vrh kao suprotne metafore koja pokazuje vječnost svekolike kosmičke i ljudske istine, visoki planinski vrh čijem osvojenju težimo zarad ideala tako nam drage i radosne ljepote estetskog čuvstva i čvrstine etičkog življenja, bez kojih nema nam opstanka i bivstvovanja, rađanja i umiranja. I između te dvije egzistencijalne uporišne tačke – koje nas prevazilaze svojom opštošću, moći i nedokučivim a samo slučenim istinonosnim bitkom – svega onoga što krstimo kao častan, uzoran, koristan i ne uzalud proživljen život.

I Njegoš i Dimitrije, prvi riječju a drugi likovnošću, izrazili su najviša sveukupna duhovna i egzistencijalna stremljenja

čovjeka u njegovoj ontološkoj i bivstvujućoj su-pripadnosti tami lučom obasjanoj. Njegoš je dao najveličanstveniju i najprecizniju ideju humaniteta a Dimitrije istog kvaliteta njenu materijalnu realizaciju, posvjedočenje, osvjeđenje i posvećenje /osvećenje/ osveštenje.

I nijesu ova i sva druga Dimitrijeva djela samo umjetnički, estetski, „zanatski“, materijalni, čulni, izraz i taktilna realizacija različitih ideja, djela i poruka određenih, dakle, drugih, brojnih, velikih i najznačajnijih ličnosti i događaja u svijetu, nijesu čak ni fizičko ostvarenje i graditeljsko transponovanje njegovih sopstvenih ideja i viđenja u novim slikarskim i vajarskim, umjetničkim formama.

Uvijek je to, pa tako i u slučaju „prenošenja“ Njegoševog života, lika i djela (zapravo, ovde ponajviše!) na platno ili u skulpturi, nešto novo, apsolutno novo što samo može donijeti samosvojni, originalni kreativni umjetnički čin kao najviši izraz i stepen čovjekove slobode, kao najviši estetski proizvod, uz onaj drugi čin na kojem počiva sveukupna egzistencija čovjeka kao čovjeka, životni, moralni čin, takođe kao najviši izraz i stepen čovjekove slobode, kao najviši etički proizvod (ili, kako je to Kant vidio kao „moralni zakon u meni i zvjezdano nebo nada mnom“!). Dimitrije Popović je u svojoj skulpturi „U slavu Njegoševе misli“, u svom portretu Njegoša, objedinio, sintetizovao oba ova osnovna plana i Njegoševog uma, duha i djela i crnogorskog nacionalnog bića, i Njegoševog i crnogorskog pogleda na svijet, ono najviše što izražava i simbolično okuplja u sebi i oko sebe biće Crne Gore:

visoke kote planinskih vrhova i ljudskih djela, magične i čudesne estetske i etičke fenomene i ljepote sa horizontom veličanstvenog pogleda na morske pučine Mediterana kao crnogorskog iskonskog evropskog i civilizacijskog ogledala.

AMBASADOR REPUBLIKE HRVATSKE POSJETIO MINISTARSTVO KULTURE CRNE GORE

Izvor: Cetinje moj grad, napisao: Vesko Pejović

Prof. mr **Janko Ljumović**, ministar kulture i Nj.E. mr. sc. **Veselko Grubišić**, novoimenovani ambasador Republike Hrvatske u Crnoj Gori razgovarali su 16. Januara 2017. godine o saradnji dvije zemlje u oblasti kulture.

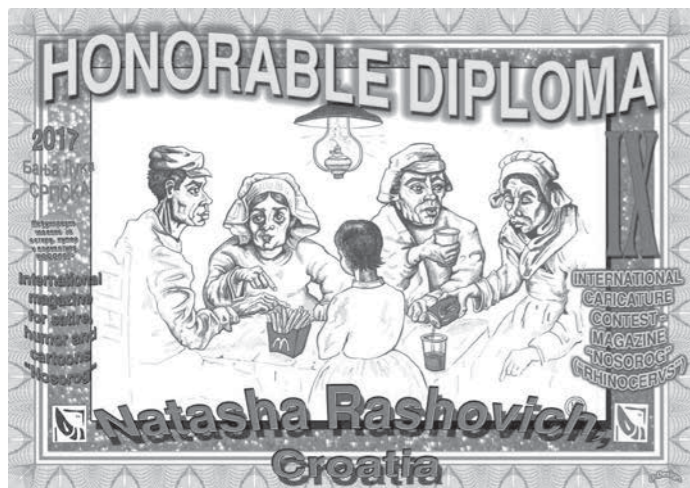
Ministar i Ambasador su pozdravili i ocijenili uspješnim dosadašnje zajedničke aktivnosti dvije zemlje u svim oblastima i posebno akcentovali važnost podrške Republike Hrvatske u procesu evro-atlanskih integracija.

Ministar Ljumović je istakao posebno zadovoljstvo što se uskoro planira susret ministara kulture dvije zemlje i što će to biti prilika za konkretizaciju zajedničkih aktivnosti na osnovu potpisanog Sporazuma i drugih dokumenata koji regulišu saradnju Crne Gore i Republike Hrvatske u ovoj oblasti.

POČASNA NAGRADA NATAŠI RAŠOVIĆ

Na 9. međunarodnoj izložbi karikatura časopisa Nosorog Nataša Rašović je osvojila počasnu nagradu. Na natječaj se javilo oko 270 autora iz 57 zemlje sa 900 radova. Tema ovogodišnje izložbe je bila 'Najbolji svjetski slikari', a pod tema 'Najbolja slikarska djela'. Izložba je otvorena 31.1. u Nacionalnoj knjižnici u Banja Luci.

DOKUMENTARNI
FILM U
CRNOGORSKOM DOMU

LJETOPIS POPA DUKLJANINA I RAFTING TAROM U ZIMSKOM PERIODU

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb nastavilo je u 2017. godini s projektom DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU, koji ulazi u **petu godinu** realizacije.

Za ovaj kontinuitet zaslužne su **devojke iz Arhiva RT CG** i članovi **Crnogorske kinoteke** koji su nam i omogućili i omogućuju ovako veliki broj kvalitetnih dokumentaraca.

Na **TRIDESET SEDMOJ** projekciji održanoj **12. 1. 2017.** s početkom u 19h prikazani su filmovi:

LJETOPIS POPA DUKLJANINA (38':20")

Nastao sredinom 12. stoljeća. Najstarije je sačuvano djelo dukljanskog perioda crnogorske historiografije.

Prvi ga spominje, oko 1500-te godine Ludovik Cerva Tuberon.

Jedan rukopis Ljetopisa našao je splitski vlastelin Dominic Papali 1510. godine u Mrkovićima kod Bara. Marulić ga je preveo na latinski jezik.

Danas je poznato nekoliko rukopisa koji se čuvaju u bibliotekama u Italiji...

Urednik: **Novica Samardžić**; Tekst: **Danilo Radojević**; Ton: **Rihard Merc**; Montaža: **Gina Paović**; Tekst čitao: **Petar Banićević**; Snimatelj: **Savo Jovanović**; Režija: **Veselin Ljumović**

Proizvodnja: TVT 1986.

ZIMSKI RAFTING NA TARI (26':30")

Prikazivanje omogućio: **ARHIV RTCG**

Ako je splavarenje Tarom poseban doživljaj, zimski rafting je svojevrsna avantura i izazov za sve koje privlači nepoznato i nedoživljeno,

68 kilometara Tarom u prvom mjesecu, pored Bijelih i Crnih vrela... pogled na Čurevac i najdublje mjesto u kanjonu 1600 metara,

preko Tepačkih bukova, najatraktivnijeg dijela Tare... put suzom Europe.

Tara je veličanstvena i osobena, ali je zimi neponovljiva, zbog čega je među 25 dragocjenosti svijeta...

Urednica: **Mitra Jakić**; Producent: **Radivoje Brnović**; Snimatelj: **Saša Tercić**; Tekst čitala: **Vesna Jaćimović**; Montaža: **Jadranka Drobnjak i Vuk Cmiljanić**; Režija: **Predrag Bojović**

Proizvodnja: RT CG 2002.

DOKUMENTARNI
FILM U
CRNOGORSKOM DOMU

FILMOVI ALEKSANDRA ILIĆA I NIKOLE JOVIĆEVIĆA

Trideset osma projekcija programa DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU u organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb bila je posvećena filmovima ALEKSANDRA ILIĆA i NIKOLE JOVIĆEVIĆA. 9. 2. 2017. prikazani su filmovi:

MALJ

Ima li čovjek pravo da u ime takozvanih viših ciljeva remeti osnovne biološke odnose postojećeg živog svijeta?

Scenarij i režija: **Aleksandar Ilić**; Proizvodnja: DUNAV FILM 1977.

RAZORENI SPOMENICI KULTURE

24. travnja 1979. Crnu Goru je pogodio razorni potres, 7,5 stupnjeva po Riterovoj ljestvici (9 po Merkalijevoj). Stradali su brojni objekti i spomenici kulture...

Scenarij i režija: **Aleksandar Ilić**; Proizvodnja: DUNAV FILM i ZETA FILM 1979.

OGRADENO MORE

„Ako staviš prst u more bićeš povezan s cijelim svijetom“ - Da li je to baš tako?... Malo ironije i sarkazma, OGRADENO OPĆE DOBRO...

Režija: **Nikola Jovićević**; Proizvodnja: ZETA FILM 1981.

ZAKONOM ZAŠTIĆENO

Kamen i kamena zdanja u Crnoj Gori, spomenici kulture, formalizam, birokracija i ironija u ZAKONOM ZAŠTIĆENO...

Režija: **Nikola Jovićević**; Scenarij: **Marko Špadijer i Sreten Asanović**; Proizvodnja: FILMSKI STUDIO TITOGRAĐ i CENTAR FZR BEOGRAD 1975.

Prikazivanje je omogućila: **CRNOGORSKA KINOTEKA**

PERJE I KREDA

Milislav Popović

“Ovo je priča koja je relativno brzo postala jako popularna u regionu i jedna od kojih je krenula sva priča oko sajta. Zasnovana je na istinitim događajima i ljudima koji postoje. Malo sam ih domaštio i dopisao, ali njihova tuga i bol i ono što su oni smatrali njihovom borbom nalazi se u ovoj priči. Ovo je vrlo lokalna nikšićka priča o čudacima koji su postojali. Nadam se da će to vrijeme finih, lijepih čudaka opet da dođe jer je Nikšiću neophodna takva vrsta energije”

Milislav Popović

kojih se smijanje presvlačilo u ciku i grohote... oni zbog kojih sam uvrede prevodio u nenamjerne priganice među kockama od koha.

A učio sam od takvih i pokupio mnoga znanja... tada nisam znao šta ću s njima, danas su zabodene pritke u kori humusa, oko kojih zelenraste bršljen posebnog mirisa. Uz njih je srasla sva moja suština. Ispričaću vam šta me naučiše, ne jedna, već dva-tri takva čudaka.

* * *

Nema dovoljno čudaka u mom životu. Od normalnih već odavno svrbe lopatice... Fali znoja zbog riječi koje se obično ne kombinuju, od radnji koje se ne čine – jer smo takvi, užtogljeni, pa se na tu seriju proizvodnja ljudi svela (onih sa motkom u dupetu). Ne znam rekoh li, ali nema dovoljno čudaka u bašti podno mjeseca. Uzbuđenje sa prstiju nekog ozbiljno šašavog lika fali svakom dodiru ovih dana... nema elektriciteta.

Ipak, poznao sam nekoliko duša koje su zasijecale zavjese da istoči magla, lajali na zvijezde i prkosili vješticama. Sada, kada ih nema, čudna bol zbog nedostatka plastelina i boja zašapće povremeno iz prikrajka, iza ugla treće od osam bandera. Bili su to oni što su zelenu pronalazili u crvenoj i slova na najneobičnijim mjestima. Oni zbog

Ona je bila jedina djevojčica među dječacima. Bližala se rupi od klikera bolje od bilo koga od nas. Predvodila je gusare i stalno nosala mač Srebrobradog, naučila nas da tražimo blago svuda... i bila ubijedena da je skriveno u dvorištu iza neke od vojnih zgrada. Iskopali smo dosta zemlje i sve što bi našli bila bi dernjava sa balkona. Onda bi bježali, trčeći tragom njenih kikica. Mislim da su mirisale na toplo žito niklo s proljeća. Naravno, odrasla je... i postala lijepa cura. Jela je nar i limun sa korom hljeba, i pjevala stalno, iako pojma nije imala kako se pjeva. Ja sam doduše uživao i mislio da je to neka gusarska opera za tjeranje galebova i ajkula. Pitao sam je često koješta, i čudne bi mi odgovore davala... “kad te boli zub, boli i ti njega”, “kuvana mačka je bolja od kuvanog majmuna”, ali mi je jednom i ovo rekla... “sve što se ikad loše desi,

pusti da sklizne kao voda s pačjih leđa”.

* * *

Za njega će vam reći da bi mu malo falilo da nekog izlema. I ne bi bila to rdava istina... ali bio je mnogo više od nekog grubijana, a i nekako manji od običnog momčeta. Zbog kraće noge je naučio da trči šakama. Svirao je gitaru, puštao brke sa četrnaest godina i žvakao džanje ubijajući nas da su to smokve iz Nikšića. Odeslio se davno, odveli ga njegovi na neko mjesto “gdje će pokušati da mu operacijom i vježbama produže nogu, i smire šake”, valjda... nisu uspjeli, osim što ga boli i danas. Sveo je nekako iznutra. Mene je naučio da gađam pračkom i jednom mi dobro izvukao oba uva... požalio mu se kako sam nešto izgubio i kako nemam pojma gdje da tražim, a pošto su mi uši dobro narasle od njegovog čupanja rekao mi najveću od svih istina “budalo, šta god tražiš, nalazi se tamo gdje se nalazi i tamo treba da tražiš”... i zbilja, znao je kako da riješi tajnu i prije nego što je tajna bila.

* * *

Šašavom su je zvali, iako šašava nije bila. Doduše, jeste voljela da kredom u boji slika po trotoarima. Preslatki čudak sa prstima umjetnika... samo što je njeno platno bilo mjesto po kom su se vukla smrdljiva stopala. Nekad

bi zbilja zalajala na nekog od prolaznika, uglavnom ne bi marila... čak bi veselo posmatrala kako kiša spira velikog leptira, ili balerinu u zanosnoj igri s oblacima. Ali, njene krede jednom došla i pojela mračna strana sa sjevera. Sjećam se kako je uplakana i ustrašena pružala rukicu i primala saučešća... mišić ostao bez roditelja.

Povukla se i nerado pričala. U školi je postala duh bez glasa, a i trotoare prestala da šminka. Kad je došao Deda Mraz i pitao djecu šta je njihova najveća želja, sjela mu je u krilo, naslonila lice na ogrtač i prošaptala “Možeš li Deda Mraze da učiniš da zaboravim kako se plače?”.

*

Kad bih ja bio dovoljno veliki da ostanem mali, bio bih gusar koji tačno zna gdje da nađe ono što traži. Jeo bih nar sa limunom i ne bih dirao mačke, iako znam da su ukusnije kuvane. A sve ono teško što pada i udari o zemlju pa prsne na tebe i sve strane, tako mora, jer su takve padavine. Njih bi pustio da skliznu niz leđa, kao voda po perju patke. A tebe bih da vidim, da te nađem... da ti kažem “nadam se da si zaboravila kako se plače... tamo kuda šetamo niko više ne zastaje, molim te dođi i donesi krede... ovoj sivoj fali tvoje mašte”.

PRŠUT

Suzana Krunic-Šegvić

Nitko ne zna tog dana kad se probudi što će mu se dogoditi. Lijepo ili ružno. Ovog jutra je bilo iznenadno, tužno i bolno. “Tata je pao!” više mi mama u slušalicu. “Kako je, je li diše,” govorim ja „Je, hropće čuješ lii jauče“ govori mi ona. Otuširao se, izašao iz kade, počeo se oblačiti i pao. Skočio mu je tlak koji nije imao višeg iznad normalnog i srušilo ga je. Došao je likar iz susjedstva, zvao ga je mali susjed Josip, pipao mu puls, zvali su hitnu koja je rekla da ga se ne miče. Relativno brzo su došli i odveli ga. Nažalost, nikad se više nije vratio, ali nadala sam se da hoće iako za mene nikad nije ni otišao.

Možda u šetnju. Otišla sam u bolnicu, bilo je ljeto, vrućina, rekla sam mu: „Bit će dobro“, odgovorio mi je „Dobro, dobro!“ Bio je pri svijesti, lijeva ruka je bila malo nepokretna, ali budući da je imao „visoke“ godine dali su mu lijekove osim injekcije. Naime, po snimci tromb je otišao u glavu i čekalo se 24 sata što će biti. Vjerovala sam da će preživjeti, moj tata koji je bio vitalan ko da ima 20-ak godina manje, uvijek u pokretu, “bolje on nego ja“, borio se za život. Zlurade komentare tipa koliko je dobio dosad penzija neću se obazirati.

Međutim sutradan kad sam došla srce mu je lupalo, tutnjalo, nije više bio pri svijesti zvala sam ga :“Tata, tata!“ ali ništa, pitam sestru ona vrti glavom. “Mama, on je najgore ovdje!“ Popodne u pet srce je prestalo udarati i njega više nije bilo na ovom svijetu. Kad je odlazio na svoje zadnje putovanje u svoje rodne krajeve rekao je :“Sad mogu da umrem!“

Sada, kad je vrijeme prošlo, još mi je teže, fali mi, ne možemo

pričati, raspravljati, nema mi ko dijeliti savjete što treba uzimati za ovo, za ono. Iako ,znam da bi govorio to je najljepša smrt u snu da se ne patim od neke bolesti. Kad bi vidio nekog sa štapom odmahivao bi rukom, uh, grozno.

Protivnik sam fotografiranja sprovoda, čemu to služi da se vidi koliko je ljudi došlo ili da se vidi rodbina kako plače. Možda da imaš sliku posljednjeg počivališta.

Moja mama koja je htjela imati slike sa sprovoda na koji je došlo zaista popriličan broj ljudi otišla je sa mnom po razvijene fotografije. Ja ih ne želim imati niti gledati. To je moje mišljenje, ali...poštujem drugačije. Najbolje sve to obaviti u krugu obitelji i obavjestiti da je sahrana bila i prošla. Treba sam odbolovati taj dan, što će ti ljudi.

Nakon sahrane osjetih olakšanje da je sve „tehnički“ prošlo u redu, osim kašnjenja sa cvijećem jer je bio posljednji u nizu pa su mislili da je za sutra. Naime prigovora uvijek ima, gdje mi je predračun moglo je bit bolje osvijetljeno itd. Pripremili smo za rodbinu koja je došla iz daleka svijeta nešto za prigrist. Među svim delicijama bio je neizostavan – pršut. Ne smije biti bilo kakav bolje nikakav nego loš pršut. I tako nabavim pršut u najboljem mesara i svi su tražili još i još.

Da se vratim na ono kad smo išli po slike. Dođemo, uzmemo slike i sretnemo gospođu koja je bila i doma i kušala ga, mislim, pršut. Moja mama i ja onako sve žalosne i još pod dojmom događaja i da tate više nema s nama, njegovog osmjeha i podrške, ona nas zapita i pomislih, pitat će moju mamu kako je, ona prozbori :“A. di si kupila onaj pršut?“

APEL ZA SPAS PROSVJETNOG RADA

dr. Goran Sekulović

Javno pismo prešedniku Demokratske partije socijalista g. Milu Đukanoviću

Poštovani g. Đukanoviću,

Obraćam se Vama jer ste na čelu stranke koja i u dosadašnjoj i u novoformiranoj Vladi ima najveće učešće i uticaj. Ukinut je "Prosvjetni rad", list crnogorskih prosvjetnih, naučnih i kulturnih radnika kojih ima oko petnaest hiljada, višedecenijska Novinsko-izdavačka javna ustanova i kao takva dobitnik "Oktoiha", najvišeg državnog priznanja u obrazovanju, koja je u posljednjih četiri godini od kada je pripojena Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva postojala kao njegovo Odjeljenje za periodična izdanja, koje je sada takođe ukinuto, kao i Redakcija lista i radna mjesta odgovorni urednik Odjeljenja i lista i urednik u listu. Ukinut je, dakle, drugi štampani a treći u cjelini medij u zemlji nakon Drugog svjetskog rata, jedini informativni medij danas u zemlji koji se publikuje na Ustavnom jotovanom crnogorskom književnom jeziku i to i na latiničnom i ćirilničnom pismu, jedini medij i u printanom i elektronskom obliku na tom jeziku, sa svim svojim dodacima: "Za Nastavu", "Crnogorski identitetski glasnik" i "Dečiji svijet", jedino glasilo u zemlji za decu i omladinu na jotovanom crnogorskom jeziku, kome uporno, već nekoliko godina, anti-crnogorske, antinacionalne i antidržavne snage u zvaničnim državnim organima ne dozvoljavaju da preraste u poseban list za najmlađe. Eto, tako g. prešedniče DPS-a, stoji stvar sa crnogorskim identitetom u životu crnogorske svakodnevice. Sve ostalo su Potemkinova sela.

Na proslavi 65 godina "Prosvjetnog rada", koja je održana po odluci njegove Redakcije u Gimnaziji "Slobodan Škerović" u Podgorici, bio je prisutan i diplomatski kor. Poput antičkih i crnogorskih horova, koji su naslućivali i iskazivali presudne i dramatične događaje, i naši prijatelji, svjetske diplomate, ošetile su što je važno za trajanje i napredak jedine nam domovine, ali izgleda predošetile i

"svilen gajtan" za "Prosvjetni rad" čijim su vrijednostima došli iskazati poštovanje i podršku. Ne bi to bio dakako prvi put da nam prijatelji iz svijeta brižno ukazuju na ono što bi morali čuvati i unapređivati a čega sami nijesmo svjesni. Uostalom, da nam pomoć ove vrste nije itekako dobrodošla, ne bi nam bile potrebne ni NATO ni evropske integracije, pa smo mi u "Prosvjetnom radu" otvorili naše stare dveri i ovim aktivnostima u obrazovanju, kulturi i nauci. Vidimo kako nam se to vraća.

Da je proces obnove i jačanja crnogorskog identiteta u punom kapacitetu – a što je osnovni pokretač svih aktivnosti Redakcije "Prosvjetnog rada" – odmah otpočeo nakon veličanstvenog izglasavanja nezavisnosti, danas ne bismo bili šedoci ovolikog i ovakvog otpora Crnoj Gori, crnogorskom identitetu kao njenoj žili kucavici, njenoj slobodi, miru, stabilnosti, evropskom i evroatlantskom putu. Ali, NATO osigurava spoljašnje granice, a "unutrašnje granice" i harmoničan državni, politički, ekonomski, međuetnički, međureligijski i međukulturni razvoj može donijeti samo samosvijest i pravo znanje, prosvijećenost, iskrena lojalnost i posvećenost multikulturalnoj, multietničkoj, multireligijskoj, demokratskoj i suverenoj crnogorskoj državi, a to se sistemski i sistematski njeguje i gradi najdugoročnije, najbolje i najefikasnije kroz obrazovne institucije – od vrtića do Univerziteta. Već nekoliko godina Redakcija "Prosvjetnog rada" slijedi jedne ovakve razloge svog postojanja kao javnog, otvorenog, kritičkog i opštercnogorskog nacionalnog-multinacionalnog i državnog medija i upravo kao takvi smo postali trn u oku onih u vlasti koji dugoročno rade na korist i sopstvene i svih nas štete. Taj trn su u skladu sa crnogorskom pizmom sada konačno odlučili da uklone. Time je Demokratska partija socijalista, na čijem ste Vi čelu i čiji sam i ja član, odmah poslije pobjede na ovim posljednjim izborima, iznevjerila jedan dio svog programa – možda i najbitniji budući da nema Crne Gore bez Crnogoraca – za čiju cjelinu smo kao njeni članovi, simpatizeri i glasači bili i ovaj put, jer ukida institucije dosljedno opredijeljene za cjelovitu afirmaci-

ju crnogorskog identiteta u obrazovanju, kulturi i nauci, kako u zemlji tako i u iseljeništvu. Pokazala je da u ovom konkretnom slučaju ne poštuje čak ni najumnije snage ove zemlje i ove nacije koja je uvijek bila i etničko-nacionalna i multinacionalna, i opštercnogorska i kosmopolitska, jer je preko 200 istaknutih prosvjetnih, naučnih i kulturnih radnika, akademika, doktora nauka, umjetnika, iskrenih crnogorskih rodoljuba i posvećenika Crne Gore i iz zemlje i iseljeništva, čak dva puta – još prije nekoliko mjeseci i prije nekoliko dana – uputilo Apel za spas "Prosvjetnog rada". Ovim se iznevjerava i dio programa DPS-a o evropskim integracijama u

obrazovanju, jer je to isti onaj put kojim se jača crnogorski identitet.

Jednom ste izjavili da bi jedino prosvjetu mijenjali u dijelu dosadašnjeg načina vođenja državne politike. Toga i uvjerenja i praksisa držali smo se i mi u Redakciji "Prosvjetnog rada". Danas je

već poznato kako smo prošli. Tamo de treba da nas bude da bi postojali – više nas nema. Nadamo se da ćete Vi i Crna Gora biti bolje sudbine.

Srdačno,

Dr Goran Sekulović,

Odgovorni urednik lista "Prosvjetni rad", vanredni član Dukljanske akademije nauka i umjetnosti i član Odbora za filozofiju, sociologiju i psihologiju Crnogorske akademije nauka i umjetnosti

Podgorica, 01. decembra 2016.g.

VIJEKOVI ZA DRŽAVU A SAT ZA PEPEO

Vladimir Keković

Crnogorci, iako narod bogatog duha i kulture, stalno kubure sa svojom prošlošću i korijenima, istorijom, jezikom sa samima sobom, plivajući na mitomaniji o svojoj navodnoj superiornosti u svakom pogledu, a najčešće ne znaju ni elementarne stvari o sebi i svojim precima (sedam godina su imali vladara a da ne znaju ko je i odakle je). Završavali smo svi mi srednje škole i fakultete, a da ništa ne znamo, recimo, o „poslasticama“ Petra I koje su uz visoke književne vrijednosti ogledalo crnogorsko. One, istina, nijesu apoteoza, nego kripika njihovih naravi.

Isti je slučaj sa prvim crnogorskim zakonom „Stegom“ državotvornoj i vizionarskoj ulozi Knjaza Danila. Učeni smo umjesto toga o Kralju Petru „oslobodiocu“ i kralju Aleksandru „ujedinitelju“, o Sv. Savi „srpskoj slavici“ o Srbiji koja dobija u ratu a gubi u miru.

Crna Gora je stalno bila preplavljena nosiocima velikosrpskog projekta i tragično se vezivala za njega. Tako se dogodilo „da su Crnogorci bili Srbi i prije pojave Srba“, kako je rekao crnogorski aforističar Racković. Nema većeg licemerja nego uvjeravati jedan narod, poznat i priznat, zbog svog istorijskog hoda da mu je nacionalni interes da nema državu i da živi u slobodi.

Zbog naše budućnosti potrebno je otvoreno govoriti o ovim i drugim našim zabludama, lutanjima i stranputicama.

Put do samostalne nezavisne Crne Gore vodio je preko svecrnogorske homogenizacije kao put spasa i očuvanja nacionalnog dostojanstva. Za to su se još od devedesetih godina prošlog vijeka zalagale, strasno djelovale i doprinosile državotvorne političke stranke, nezavisna udruženja, nevladine organizacije i brojni pojedinci koji su krčili puteve slobode, branili državni nacionalni interes, suprotstavljali se inspiratorima rata i

ratnih pohoda i akterima populizma. Iz te vatre, a ne iz pepela, vinula se 2006. godine Crna Gora. Taj projekt nemoguće je bilo izvesti bez distanciranja DPS od Srbije i politike Slobodana Miloševića i dok Milo Đukanović nije stao na čelo tog projekta što se desilo 1997. godine. Od tada su ti procesi krenuli bržim tempom. Bilo je zadovoljstvo gledati kako se Crna Gora budi iz usnulosti i zabluda i kako pokret za nezavisnost stalno jača. To je dovelo do onih istorijskih 55,5%. Ovi prvi, nukleusi otpora, o kojima je ovdje riječ, nijesu tražili pohvale i priznanja, ali su računali da će njihov rad u samostalnoj Crnoj Gori biti adekvatno vrednovan. Još manje su vjerovali da će koalicija na vlasti referendumskim rezultatom mahati kao da je to isključivo njihovo djelo (za koju su, ispostaviće se, više uradili nego za Crnu Goru). Tako to biva u životu. Najgore prolaze oni koji su na vrijeme vidjeli opaku stvarnost i suprotstavili joj se, a promovisali prave vrijednosti djelujući čovječnošću, moralnim kodeksom i humanističkim htijenjima. Na drugoj strani najbolje su prošli oni koje je trebalo promijeniti i koji su se na sreću promijenili jer da se to nije desilo suverene Crne Gore još dugo ne bi bilo.

Crna Gora je napravila taj istorijski iskorak, vratila se sebi i svojoj nezavisnosti. Na tom putu će ostati i biti vječna ako vodeće snage crnogorskog društva „gospodari naše sudbine“ budu odlučno i hrabro krčili puteve slobode sa građaninom kao nosiocem suvereniteta, a čiji će državni interes biti ispred partijskog i svakog drugog interesa što u ovoj fazi našeg razvoja sa razlogom treba posebno potencirati.

A briga za državu od moguće ugroženosti, kod svakog čovjeka koji teži njenom dobru, mora postojati, jer je rečeno: „Hiljadu godina je potrebno da se stvori država, a za jedan sat može ležati u prašini“.

Sa druge strane Balšići uzvraćaju izvještajima o napadima na njihovu zemlju od strane Turaka, tražeći pritom pomoć od Mletaka u oružju i brodovima.

Zajedno sa knezom Lazarom, Đurađ I Balšić je 30. oktobra 1375. godine u Peći prisustvovao izboru isposnika Jefrema za partijarha srpske crkve.

Dosta prostrana oblast kojom je upravljao Đurađ I Balšić bila je pred stalnom opasnošću od susjeda, koji nijesu blagonaklono gledali na učvršćivanje centralne vlasti u Zeti i njeno jačanje. Zbog toga su ratovi sa susjedima bili česta pojava. U februaru 1377. godine, ojačali bosanski vladar Tvrtko Kotromanić uspio je da od Balšića ptrgne Trebinje, Konavle i Dračevicu i da kao vrhovni gospodar pomenutih župa od Dubrovčana dobije svetodmitarski dohodak (2.000 perpera), koji je prije njega ubirao Đurađ I Balšić. To je uveliko uzdrimalo pozicije Đurađa I Balšića, kome se primicao kraj. Izgleda da Balšići nijesu tako lako htjeli da se odreknu gubitka ovih teritorija. Prema onome što saopštava Dimitrije Milaković, Balšići su tada sakupili 10.000 vojnika i u pomoć pozvali Karla Topiju, sa kojim su prešli preko Onogoštske gore i paleći i sijekuci uspjeti da dođu do Nevestinja, gdje su bili suzbijeni. Ne mogavši da izvrše dalje prodore prema teritoriji bana Tvrtka, Balšići su se povukli, a njihova vojska se s velikim plijenom zaputila u Zetu. Po svemu sudeći bio je to jedan od posljednjih velikih ratnih sukoba u kome je učestvovao i komandovao Đurađ I Balšić.

Neprijateljstvo između Đurađa i Tvrtka I zbog podjele teritorija, preuzetih nakon smrti Nikole Altomanovića, zadržalo se i pored razgovora na Lakrumu do do pomirenja dođe uz posredovanje Dubrovčana. Do preokreta je ipak došlo početkom 1377, kada su se uticajni ljudi i stanovništvo iz tri pomenute župe odmetnuli i stavili pod vlast bosanskog bana.

O odnosima između strica (Đurađa I) i sinovca (Đurađa II

Stanimirovića) saznajemo na osnovu spisa Mavra Orbina *Kraljevstvo Slovena*, prema kome je sinovac bio zatvoren u dračku tvrđavu do pogibije Balše II (1385) zbog «nekih neposlušnosti» i straha da ne preuzme vlast.

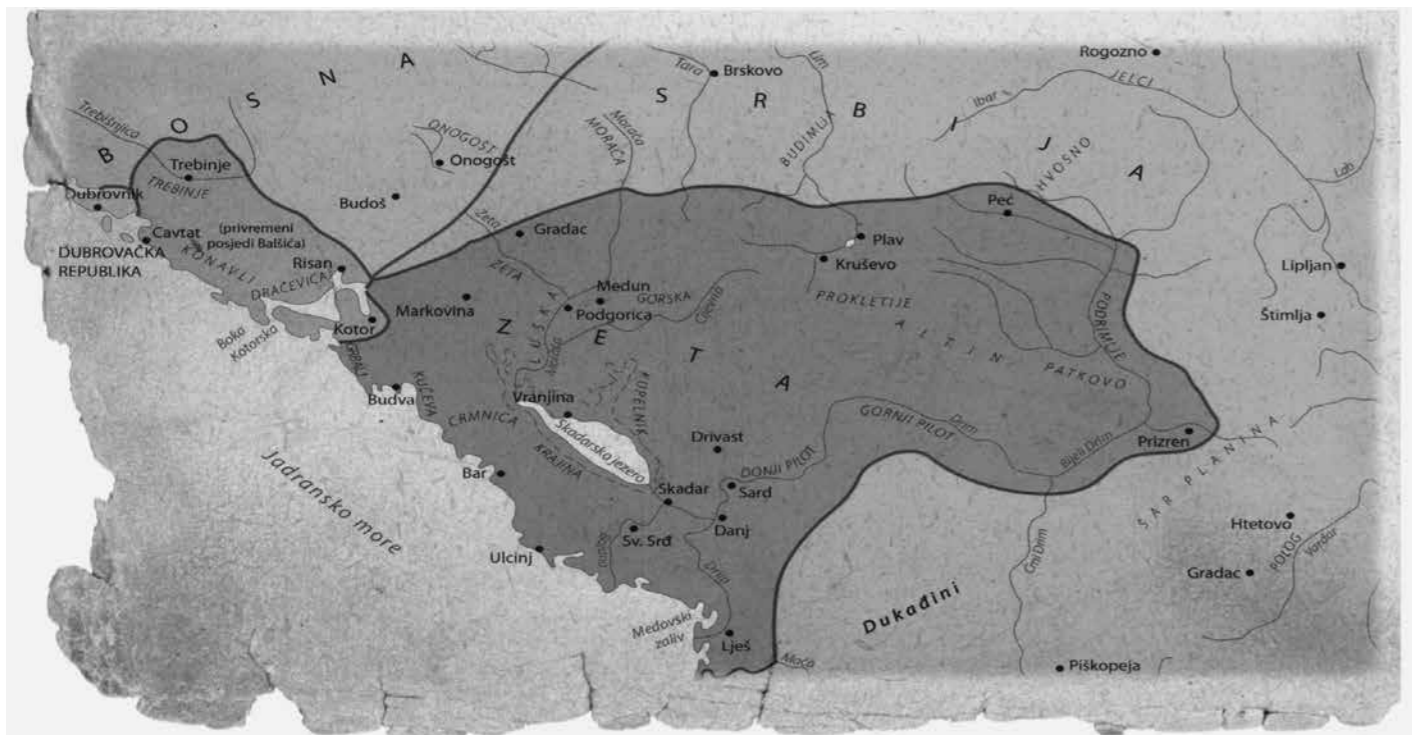
Početak velikog rata između Mletačke republike i Đenova (1378), u koji se uključila Ugarska, prenio se na jadranske gradove Dubrovnik i Kotor. Kotorani su željeli da mletačku vlast zamijene, opredjeljujući se za pomoć kralja Tvrtka, ali su se takva nadanja pokazala uzaludna.

O dobrim Đurađevim odnosima svjedoči povelja od 30. Novembra 1373. kojom se osim u svoje ime obavezao i u ime svojeg brata Balše II i sinovca Đurađa II da će u svakom trenutku poštovati njihove trgovačke povlastice.

Nije priznao Tvrtkovo proglašenje za «kralja zapadnim stranam», zbog načina na koji su oteti Dračevica, Konavli i Trebinje. Namjeravao je da sa Karlom Topijem preduzme pohod protiv Tvrtka I, ali sve se završilo njegovim prodorom do Nevestinja.

Ovaj energični i svakako najposobniji Balšin sin, vrstan diplomata i vješt vojskovođa, okončao je život 13. januara 1378. u Skadru, svojoj prijestonici, poslije dvije decenije ratničkog, često promišljenog i diplomatskog djelovanja, podnoseći teška iskušenja i donoseći odluke kojima se teritorija Balšića širila po prostorima ranije Duklje i njegove Zete, pa i dalje od njih. Teritorija kojoj je upravljao nakon Stracimirove smrti (1372), znatno uvećana i politički koherentna, ukazuje na državu kojom je upravljao vladar čija je promišljena upornost uvijek znala koristiti povoljne okolnosti.

Dubrovčani su s mukom izlazili na kraj s njim, usprkos poveljama o slobodi i sigurnosti trgovanja, jer su ih njegovi zapleti sa Kotorom, Vojinovićem, Mlečanima i Tvrtkom, uvijek dovodili u iskušenja za koja je bila plotrebna diplomatska domišljatost.

CRNOGORSKE DINASTIJE - BALŠA II.

Izvor: Duklja - Zeta - Crna Gora VOJISLAVLJEVIĆI - BALŠIĆI - CRNOJEVIĆI, napisao Đrođe Borozan

Smrću Đurađa I Balšića, mimo očekivanja da mjesto vladara pripadne trećem bratu – Balši II, otvorilo se pitanje nasljednika. Naime, pored Balše II pretendent za presto bio je i Stracimirov sin «mladi Đurađ», aktivan u političkom životu od smrti oca, kao lice u čije se ime njegov stric Đurađ I zakleo na povelji Dubrovčanima da ni na njegovoj teritoriji neće mijenjati carine. Stracimirov sin iz braka sa Jerinom, kćerkom Proгона Dukađina, tada već punoljetan, pretendovao je na uzimanje vlasti. O Đurađevom sinu Konstantinu nije se vodilo računa, jer još nije bio punoljetan. Kćeri su bile udate, jedna za Radića Crnojevića, a druga za Zakariju. Balša II imao je sa Komninom kćer Rudinu koja je poslije njegove smrti (1385), zajedno sa majkom upravljala i bila nasljednica Valone i Kanine.

Smjenu vladara na zetskom tronu pokušao je odmah da iskoristi bosanski kralj Tvrtko Kotromanić, koji se već s jeseni 1379. godine sa svojim trupama našao «pod Spužem u Zeti». Kako se u to vrijeme (od 1378 do 1381) vodio rat između Venecije, Đenove i Ugarske, kralj Tvrtko se, uslijed složenih spoljnopolitičkih okolnosti, morao povući sa pomenute teritorije. Tako je Zeta uspjela da očuva svoju državnu cjelovitost.

Balša II, na početku svoje vladavin, nastojeći da održi dobre odnose sa Dubrovčanima, u jesen 1379, potvrdio je ranije dubrovačke povlastice, naročito u pogledu plaćanja carina, garantujući slobodu, bezbjednost dubrovačkih trgovaca na teritoriji Zete. U Ratcu kod Bara izdao je 20. novembra 1380. godine povelju Dubrovčanima prema kojoj «...dopušta se Dubrovčanima svud po njegovoj zemlji trgovati slobodno, plaćajući carinu po predašnjem običaju po 2 dinara, a na Danju i na Krivu Rijeku da plaćaju, kao što su plaćali za života njegova brata Đurđa».

Godinu dana kasnije (1381) Balša II je tokom mjeseca aprila boravio na Prevlaci, gdje se teško razbolio. Dubrovčani su mu uputili ljekara Jovana iz Trogira, koji je uspio da ga izlječi. Osjećajući da opasnost njegovoj državi prijete sa više strana, Balša II je tada od Dubrovčana nabavio nešto oružja kako bi što spremnije ušao u predstojeće događaje.

Nastavio je da vodi tradicionalnu politiku Balšića prema Kotoru. Međutim, njegovi politički planovi bili su nerealni. U planinskim predjelima iznad Kotora tada je pojavljuje Radić Crnojević, koji osporava pravo Balšićima na te posjede. Na drugoj strani, bila je ugrožena i istočna granica posjeda Balšića. Srpski feudalac Vuk Branković uspio je da oduzme Balšićima Peć i Prizren, čime se granica uveliko

povukla prema središtu njihove države. Sve te okolnosti bile su negativne po vladavinu Balše II Balšića, ali on, ipak, nije odustajao od povratka izgubljenih posjeda.

Bosanski kralj Tvrtko, jedan od njegovih najmoćnijih susjeda, pokušao je da se približi granicama države Balšića, tako što bi u sastav svoje države uključio i grad Kotor koji je tada bio pod nominalnom vlašću ugarskog kralja. Pretenzije na Kotor tada će iskazati i Balša II. Koristeći ratni metež između Mletačke republike, Đenove i Ugarske, s jeseni 1381. napao je Kotor, pa će između njega i kralja Tvrtka uskoro doći do sukoba. Nastojao je povratiti izgubljene oblasti u primorju i sukobi se s vojskom kralja Tvrtka I oko Konavla i Trebinja. Balša II je od jeseni 1382. godine opsijedao Kotor, pokušavajući da ga osvoji. U međuvremenu ponovo se razbolio zajedno sa svojom suprugom, tako da su Dubrovčani u oktobru i novembru 1383. godine opet uputili svog ljekara da Balšu II vida «kao brata i prijatelja».

Tvrtko je iskoristio Balšinu zauzetost u borbama pod Dračem, kao i sukobe sa Raškom. Rat je trajao od 1382. do 1384. godine. Trupe Balše II doživjele su poraz (1384) i bile primorane na povlačenje. Grad Kotor je tada priznao vlast bosanskog kralja.

Uzaludno nastojanje da osvoji Kotor, Balša II želio je nadoknaditi ratovanjem na drugoj strani. Usporedo sa napadima na Kotor, on se upleo u borbe oko Drača, koji je i prethodno bio kamen spoticanja u odnosima Karla Topije i južnoitalijanskih feudalaca iz porodice Anžujaca. Nakon smrti ugarskog kralja Ludviga I Anžujskog (1382), Balši II je pošlo za rukom da osvoji Drač 1383. godine. Te godine on je poslao u pomoć Dubrovčanima oko 3.000 svojih hrabrih ratnika, kojima je komandovao Mihajil Bobaljević, dubrovački admiral, koji je opsijedao Kotor. U isto vrijeme, Balša je bio upleten u određene razmirice i sa raškim knezom, zbog čega je Venecija 3. oktobra 1383. godine bila prinuđena da u Rašku i Zetu uputi po jendog svog izaslanika radi pomirenja. Mletačko posredovanje uvijek je imalo za cilj zaštitu sopstvenih trgovačkih interesa.

Nakon ovih događaja Balša II se okrenuo osvajanju Berata i Valone, koje je pokorio prvih mjeseci 1385. godine. Njihovim zauzimanjem, uzeo je titulu «duka Drački». Dobra saradnja sa Karlom Topijem izmijenila se od kada je zagospodario Dračom nazvao se «Ja Balša milošću božjom duka drački».

Njegova vlast na osvojenom području, međutim, neće biti

dugog vijeka.

Zbog učestalih žalbi Dubrovčana i oduzimanja robe trgovcima u sv. Srđu, Skadru, Baru i Vregu i osjećajući opasnost od Turaka, Balša II je izgleda pokušao da iznova sredi odnose sa Dubrovčanima kojima je 24. aprila 1385. godine «*u Tuzima blizu Ploče*», potvrdio stare trgovačke povlastice i obavezao se da nadoknadi učinjene štete trgovcima, ukoliko do njih dođe, predajući u ruke Mati Žurkoviću, dubrovačkom poklisaru, ugovor o prijateljstvu. Taj potez Balša II je bio primoran da povuče i iz finansijskih razloga. Naime, sredinom 1385. godine Balša II je već bi zapao u određene finansijske poteškoće, zbog kojih je za svog protovestijara ili ministra finansija, imenovao Filipa Bareljija, koji se u Ulcinju i Kotoru bavio veletrgovinom. Bareli je bio vrlo uticajan čovjek, tako da će njegov sin Zanino 1388. godine biti poslanik Đuraša II Balšića kod Dubrovčana. Saradnja sa vještim protovestijarom (stručnjakom za finansijska pitanja) Filipom Bareljijem, od kojeg je pozajmljivao novac, dajući mu zemljišne posjede umjesto pozajmljenog novca, koje je ovaj «zalagao mletačkim trgovcima», završila se Bareljijevim padom u nemilost.

Balša II se 8. avgusta 1385. godine obratio Republici Sv. Marka, tražeći da mu uputi četiri galije koje bi iskoristio u borbi protiv Turaka, koji su započeli da ugrožavaju njegovu zemlju, ali i interese mletačkih trgovaca i sve to «*na sramotu hrišćanstva*». U Veneciji su se čudili ovakvom obraćanju, u

prvom redu pomenutim lađama koje su trebale biti iskorišćene za borbu protiv suvozemne turske vojske. Mišljenje Senata bilo je da to čini radi obračuna sa Tvrtkom. Od Balše II je zatraženo da kaže gdje će galije da drži i kuda će da djeluje. Odgovor Mlečana je bio sročan sa puno takta, a u tom pismu Balša II je titulisan kao «*magnificus dominus Baalsich Gente, Canine et Avalone dominus civis nostris et carissimus amicus nostri domini*».

Opasnost koju je Balša II predosjećao, obistinila se već sredinom septembra 1385. godine kada su Turci sa 5.000 svojih vojnika napali na berat. Sa svojim nevelikim snagama (1.000 konjanika i pješaka), Balša II je iz Drača krenuo prema Beratu. Do sukoba je došlo na Saurskom polju, nedaleko od Berata 18. septembra 1385. godine. U toj bici, kod rijeke Vojuše, poginuo je zetski gospodar i «*po milosti božjoj duka Drački*», Balša II. Njegova glava je, prema onome što saopštava Mavro Orbin, bila upućena namjesniku sultana Murata u Makedoniji, Hajerdinu. Zajedno sa Balšom II poginuli su Ivaniš, sin srpskog kralja Vukašina i Balšin vojvoda Đurađ Hrvavčić.

Po Balšinoj pogibiji njegova supruga je 8. aprila 1386. godine dobila ponudu od mletačkog Senata da se sa kćerima preseli u Veneciju. Ona je takvu mogućnost odbila i nagodila se sa Turcima, tako da je ostala da živi u Beratu sve do svoje smrti 1391. godine. Oblast Valone je za života prepustila svom zetu Mrkši Žarkoviću.

ĐURAĐ BALŠIĆ, BRAT MU BALŠA I SINOVAČ ĐURAĐ

1373, novembra 30

Kunu se na mir i na prijateljstvo i na držanje starih ugovora s Dubrovčanima.

Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 183.

... И Гюргъ Балшикъ, мой братъ Балша и мой синовець, млади Гюргъ, и тко коуде одъ мога племена догоухъ оу Доубровникъ и старо пригательство, коѣ соу имали мой пръви шъ ними пръвими, потврдихъ, и поставихъ шъ ними кѣроу и клетвоу:

I. Да блюдоу и обароуио и помагамъ вашемоу градоу Доубровникоу и вашемоу грагатиноу всоудѣ коудѣ обладамъ и коудѣ моегоу досеки.

II. И оште се овекавамъ брати моѣи доубровчкимъ властеломъ, ако тко оухоче зло оучинити Доубровчанноу или ниухъ владанню, да ниухъ блюдоу и помагамъ, ниухъ и ниухъ владание и ниухъ трговецѣ кои ходе по моимъ владанню.

III. И ако тко што изгоуби оу моѣи земли или оу моимъ владанню, та Гюргъ, ако не оузмогуу имати кривца, да га дали властеломъ доубровчкимъ, а та да имъ плакю.

IV. И царине коѣ нѣсоу виле властеломъ и трговецемъ доубровчкимъ, да имъ нѣсоу ни оу мене ни оу моего брата Балше, ни оу моего синовца, младага Гюргъта, коѣ имъ нѣсоу виле оу цара Стѣпана.

V. И ако тко коуде царь господинъ Србелемъ и властеломъ и земли српскои, да нѣсоу држани властеле доубровчки дати имѣ доходька више писаного.

VI. И кол.... коудоу господарь овози земли приморскои, кога ѣ около Доубровника, да ми даю властеле доубровчки доходькъ; ако ли не коудоу, да посла на ниухъ не имали ниѣднога за доходькъ.

Povelja Đurđa I, brata mu Balše II i sinovca mu Đurđa II, od 30. novembra 1373. godine, pisana u Dubrovniku, o miru, prijateljstvu i poštovanju ranijih povlastica.

In memoriam Nada Škoko

Izvor: Glas Istre, napisao: Zvezdan Strahinja

Peroj se oprostio od Nade Škoko, osnivačice Društva perojskih Crnogoraca "Peroj 1657.", nsvakidašnje osobe koje je okupljala mlado i staro oko tradicije i identiteta sela. Nada Škoko, rođena Draković 11. lipnja 1944., preminula je u subotu 12. studenog, u 73. godini života, a na vječni počinak ispratila ju je obitelj, rođaci te mnoštvo prijatelja i poznanika. Dakle cijeli Peroj i široka okolica.

Poveznica u mjestu

I ne treba nas čuditi to mnoštvo u malom selu – svi koji su Nadu poznavali iskreno su je poštovali. "Bila je prvenstveno dama", riječi su kojima njenu jedinstvenu osobnost prezen-tira Miodrag Popović, predsjednik DPC-a "Peroj 1657".

- Posebna, nesebična, razborita, kulturna, s lijepom riječi za svakoga i nikada povišenih tonova. U ophođenju s ljudima Nada je bila uvijek smirena i uvijek je svakome poklanjala istu pažnju, bilo da je razgovarala s djecom ili starijima. U prvom je redu bila dostojanstvena, čak i u bolesti. Obožavali su je svi i svi ćemo osjetiti taj veliki gubitak za cijelu zajednicu, kaže Popović.

Koliko je ovo specifično selo vanjskom promatraču izgledalo međusobno čvrsto povezano, kroz vatrogasce, folklorše, konopaše, odbojkaše s Martuline i druge, činjenica je da je jedna od poveznica Peroja bila upravo – Nada. Sa suprugom Mihajlom 2001. osnovala je danas članstvom i sekcijama bogato Društvo perojskih Crnogoraca "Peroj 1657". Još je i ranije sudjelovala u prvim zapisivanjima starih pjesama, u njenoj kući su se sastajali prvi budući članovi DPC-a učeći

pjevanje, a bila je i dio grupe koja je nastupala u INK u Puli na Prvom saboru Istrijana. Godinama je volonterski vodila knjigovodstvo i bila tajnica DPC-a, posvećujući se istovremeno promicanju perojske kulture u svim segmentima. I izgled stalne izložbe "Zavičajni spomenar", koja je kroz televizijske snimke obišla svijet, isključivo je njena zasluga. Nada je, između ostalog, bila zečetnica likovno-kreativne kolonije "Moja Peroja" koja se u kontinuitetu održava dugi niz godina, da bi ovog ljeta s ponosom gledala kako izložbu samostalno organiziraju mladi autori koje je ranijih godina vodila kao male polaznike. Za tu požrtvovnost primila je proteklog ljeta i zahvalnicu Grada Vodnjana.

- Kako je bila temelj svoje obitelji, tako je bila temelj naše zajednice. I to će svi u selu reći. Nevjerojatna je to bila ljubav prema Peroju. Svi ga mi volimo i svi mi nešto činimo, ali ono kako ga je ona doživljavala i sve vezano s njim, to je bilo nešto čudesno. I da, uvijek je govorila: "Učite djecu govoriti po perojski", kaže Popović.

A zanimljivo je da je Nadu dobrog djela života sudbina upravo odvlačila od voljenog sela. Ratna zbivanja uvjetovala su da je rođena u Fondulama kod Galižane, u selu svoje majke, dok joj se otac borio u NOB-u. Nakon rata život ju je vodio u Sloveniju, Zagreb i Sarajevo, ali uvijek s mislima na voljeni Peroj u kojem se po povratku i udala te dobila sina. Još jednom ju je život s obitelji odveo daleko, u Njemačku, gdje joj se rodila kći. Nakon desetak godina, točnije 1978. vratila se obitelji Škoko u Peroj, na ognjišta

svojih djedova. Nada je zatim dugi niz godina radila kao tajnica Mjesne zajednice Peroj, neko vrijeme u Puli, a potom i kao vlasnica turističke agencije. Kroz sve te životne uloge bila je i ostala osoba koja je okupljala ljude i u njima budila ono najbolje. Zadovoljstvo ju je bilo za novinarskih zadataka slušati o vrijednostima očuvanja tradicije i identiteta, jednako kao i za neformalnih susreta upustiti se s njom u razgovor o književnosti kojoj je bila iskreno predana.

Vječiti optimist

- Svijet bez Nade neće biti više tako lijepo mjesto. Kao što su Rimljani govorili *nomen est omen*, tako je nju ka-

rakteriziralo njeno ime. Bila je vječiti optimist koji je oko sebe širio nadu, čak i u najtežim trenucima, kaže Popović.

Njena veza s Perojem, sa starinom, gotovo je mitska.

Zna to svatko tko ju je slušao dok bi sa žarom govorila o precima, o priredbama i izložbama, o djeci na likovnim kolonijama, o planovima... Toj posvećenosti zajednici dijelom svjedoči i pjesma koju je nada napisala davnih dana, a možda i negdje u tuđini, a iz koje stih kaže:

"Moj je Peroj Pariz mali, samo mu jedna stvarca fali.

Ne ide toliko puno u širinu, ali zato ima puntu Martolinu."

In memoriam Predrag Matvejević

Izvor: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

U Zagrebu je 2. 2. 2017. u 85 godini života umro PREDRAG MATVEJEVIĆ.

Matvejević je rođen 7. listopada 1932. u Mostaru, spadao je među najprevođenije hrvatske književnike u svijetu, a možda najpoznatije njegovo djelo "Mediterranski brežuljak" prevedeno je na 23 jezika.

Nakon školovanja u rodnom Mostaru započinje studij francuskoga jezika i književnosti u Sarajevu koji završava u Zagrebu. Godine 1967. doktorirao je na sveučilištu Sorbonni u Parizu disertacijom o angažiranu i prigodnom pjesništvu.

Nakon toga do 1991. predavao je francusku književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom rata, kao umirovljenik napušta Zagreb i do 1994. predaje slavenske književnosti na Trećem pariškom sveučilištu (Nouvelle Sorbonne), a od 1994. do 2007. srpski i hrvatski jezik i srpsku i hrvatsku književnost na Rimskom sveučilištu La Sapienza.

Šezdesetak uglednih talijanskih književnika, novinara, sveučilišnih profesora, filmskih i kazališnih djelatnika, direktora časopisa i kulturnih institucija potpisalo je inicijativu da se Predragu Matvejeviću dodijeli ovogodišnja Nobelova nagrada za književnost. Jedan od začetnika te ideje bio je i glasoviti talijanski književnik Umberto Eco koji je umro prošli tjedan.

Jedno od najvećih priznanja koje je do sada dobio Matvejević svakako je nagrada Strega, najveće priznanje za književnost u Italiji.

Nositelj je odlikovanja koje su mu dodijelili predsjednici Republike u Francuskoj (Legija časti), Hrvatskoj (Red Danice hrvatske), Sloveniji i Italiji.

Imali smo čast i zadovoljstvo surađivati s gospodinom Pre-

dragom Matvejevićem na većem broju programa u okviru projekata u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb.

KAKO DA KRENEM

Za put daleki
kofere spremam,
želim da idem
a snage nemam.

Srce se stislo
želja me vuče
ali ne mogu se
odvojiti od kuće.

Na pragu stojim
u prazno gledam
život me zove,
a ja se ne dam.

Ne mogu za sobom
kućna vrata da zatvorim,
bojim se ako odem
neću to moći da prebolim.

*Posvećeno mladima koji odlaze od kuće.
Umag, 17.10.2016.*

KAŽUN U POLJU

Skriven u polju leži
jedan kažun stari,
u njemu ratar drži
«čuda» svojih stvari.

Kosir, motiku, kosu
i jedno ralo staro,
od pruća pletenu košaru
i kozje zvono malo.

Tu je bocun za vino,
i dva mala bokala
pjat, pirun i nož,
i jedna kliješta mala.

Fenjer obješen na zidu
čarobno sija u mraku
osvjetljava put do kažuna
starom umornom težaku.

Ploča na ploču složena
od tvrdog istarskog kamena
kažun, kućica mala
zaštita od žege i nevremena.

Kad umoran dođe
iz njive s teškoga dela,
orući crvenu zemlju
u polju na kraju sela.

Na krovu kažuna naslonjena
krhka smokvina grana,
a ispred raste jedna
slatka jabuka rana.

Stabla maslina zelenih
u mraku ko noćni stražari,
a malo dalje spava
jedan vinograd stari.

Tu u blizini pase
istarska koza Bjelka
od nje će ratar pomusti
čikaru toploga mlijeka.

Boškarin leži pod hrastom
i on se od posla odmara,

a pokraj njega stoje
dva mlada siva tovara.

S puno ljubavi čovik
pogleda svoje blago
u duši mu toplina neka
sretan je i jako mu drago.

Pružiti umornu ruku
i teška vrata otvori,
uđe u kažun stari
da malo počine, da se odmori.

Uzorana crvena zemlja
na zraku toplom miriše,
nebo je nekako tmurno
vjetar šapuće «bit će kiše»

*17.10.2016. Umag
/Milunka Medojević/*

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Boranija "na makarule"

Sastojci:

- sušena koljenica (štuk od pršuta).....u komadu
- crni luk, očišćen i siječan na pola.....200 g
- lovorov list
- zelena duga boranija (makarulača), očišćena.....800 g
- sitno rendani suvi tvrdi sir.....200 g
- ekstra djevičansko maslinovo ulje ili prvo ulje iz pila..... 300 dl
- krompir, očišćen i siječan na veće komade...350 g

Priprema:

Skuvati koljenicu ili štuk, meso očistiti, vodu procijediti i sačuvati za kuvanje povrća. Boraniju skuvati u vodi od mesa. U pjadalu ili dublji oval naizmjenično slagati sir, meso, boraniju i to ponoviti dva-tri puta, zavisno od visine posude. Završiti obilato sirom. Zaliti vrelin maslinovim uljem, da sir zacrvči, pa servirati.

Napomena:

Ovo je izvorno tradicionalno jelo paštrovskih krajeva. Pripremalo se u proljećem kada su počinjali radovi i seljacima je bila potrebna jaka kalorična hrana, da bi mogli izdržati u polju.

Njoke sa mendulama

Sastojci:

- krompir (kuvani).....400 g
- brašno.....200 g
- jaja (žumanca).....2 komada
- so
- prašak za pecivo.....1/2
- kravlji sir50 g
- sušeni mljeveni hljeb.....50 g
- bademi.....20 g
- kora limuna
- malsinovo ulje.....2 kašike

Priprema:

Kuvani ili pečeni krompir prohladiti, odstraniti ljusku i usitniti. Prosijanom brašnu dodati rendanu koru limuna, dio maslinovog ulja, sir, so, dio usitnjenog sušenog hljeba, pa spojiti sa krompirom i mućenim jajima. Tijesto ostaviti kratko da odstoji. Mendule popariti - odstraniti ljusku i isjeći na listiće. Tijesto oblikovati u njoke. Kuvati u kipućoj slanoj vodi, ocijediti i ostaviti kratko da odstoje. Na zagrijanom malsinovom ulju popržiti kratko listiće badema. Usitnjenim mrvicama preliti njoke.

Bakalar starih Paštrovki

Sastojci:

- kuvani bakalar.....400 g
- crni luk.....500 g
- ukuvani paradajz.....300 g
- ruzmarin.....grančica
- bijeli luk.....20 g
- so.....10 g
- bijeli mljeveni biber.....10 g
- petrusin.....dvije veze
- maslinovo ulje.....1,5 dl
- rokula.....2 veze
- svježi krastavac.....200 g
- paradajz.....200 g
- malsinke.....70 g

Priprema:

Kuvani bakalar usitniti. Crni luk sitno isjeći. Podliti sa malo fonda od bakalara i ulja, pa dinstati. Oplemeniti bijelim lukom, usitnjenim mljevenim biberom i ukuvanim paradajzom. Omekšani luk spojiti sa mesom i podliti bujonom. Pri kraju dinstanja dodati grančicu ruzmarina, sjeckani petrusin i po potrebi, maslinovo ulje. Krastavac i paradajz isjeći na kolutove, blago opečiti i posložiti na činiju sa bakalarom. Ukrasiti maslinkama, dopuniti listovima rukole.

Napomena:

Bakalar se može poslužiti i topao.

Kernja u dunstu sa koštanjima

Sastojci:

- meso kernje u komadu
- so
- maslinovo ulje
- luk
- škaljena
- vino "ružica"
- vinski ocat
- ukuvani paradajz
- riblja supa
- kora od pomorandže
- koštanji
- brašno
- jaja
- list bosiljka
- prosušeni hljeb

Priprema:

Meso kernje u komdu blago posoliti, premazati maslinovim uljem i opečiti na zagrijanom ulju. Prenijeti u drugu posudu. Potom popržiti usitnjeni luk. Škaljenu podliti vinskim octom, ukuvanim paradajzom, ribljom supom i struganom koricom pomorandže. Prokuvati. Lagano spustiti opečene komade ribe i očišćene pečene koštanje, jedan dio u polovinama, a drugi usitnjen. Kratko dinstati. Pripremiti tijesto od brašna, jaja, maslinovog ulja i usitnjenog bosiljka. Oblikovati široke rezance - strace. Skuvati ih, ocijediti, pomiješati sa proprženim mrvicama sušenog hljeba. Pripremljeno meso kernje posložiti u sopstveni dunst sa tijestom.

TRADICIONALNO BLAGDANSKO DRUŽENJE U
CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

Sjednice Vijeća crnogorske nacionalne manjine
Grada Zagreba

Pedstavljanje knjige
Ive Paića - Figure zaboravljanja

